

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ-TESTÜLET.

FELELŐS SZERKESZTŐ: Rieger Imre.

Belmunkatársak: DR. BARTÓK ISTVÁN, BOROS GYÖRGY, BOGA KÁROLY, DR. CSERNÁTONI GYULA, CZIRJÁK ALBERT, DR. FERENCZI ZOLTÁN, SÁNDOR JÓZSEF.

Megjelenik — július és augusztus havakat kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal.

Előfizetési ára: egész évre 3 frt, félévre 1 frt 50 kr.

Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 3 krral számíttatnak.

E közlöny beltartalmát illetők a szerkesztőhöz (Lyceum-épület); az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — NAGY KÁLMÁN közs. isk. igazgató-, egyleti pénztárnok czimén — a kiadó hivatalba (Feleki út I. sz. a.) küldendők.

Elnöki megnyitó beszéd. *)

Mélyen tisztelt közgyűlés!

Az elhangzott dal, mely keblünkben a legmagasabb nemzeti érzelmek hurjait érintve, szívünket lelünkét oly igen meghatá; az öröm, mely arczainkon ezen meghatottság szülte érzelmeink kisugárzása; ez ünnepélyes esend és meghatottság mind-mind azt jelentik, hogy tanítóttestületünknek, a kolozsmegyei tanítóttestületnek ünnepe van ma.

Ime a közelből úgy, mint a távolból, kik e tankerületben a nevelés-oktatás terén munkálkodunk összesereglettünk, hogy a magyar kulturának, a nevelés-oktatás ügynek ünnepet szentelve, annak előhaladását önmagunk képzése által is lehetőleg munkáljuk.

Elhagytuk műhelyeinket, iskoláinkat, melyekben foglalkozunk; otthon hagyók eszközeinket, melyekkel naponként munkálkodni szoktunk, s az ügy iránt lelkesedéstől áthatva jelentünk meg, hogy a terhes, de mégis oly sok gyönyört nyújtó napi foglalkozás után annál méltóbb lehessen ünneplésünk.

Mint mondám, tanító-testületünknek, a kolozsmegyei tanító-testületnek ünnepe, még pedig öröm-ünnepe van ma.

Igen, öröm-ünnepe! hisz a tulajdonképeni Magyarország az unió által elválhatlanul összekapcsolt Erdélyvel két szomszéd tankerületnek a nevelés-oktatásügy terén való egyesülése által tényleg ma tartja második gyűlését. Ma üli második közös ünnepélyét, és pedig most éppen ezen nemes városban, hol ezelőtt 37 évvel a nemzetünk életében oly gyászos időszakot alkotó esemény által részekre osztott, két külön országnak egyesítése elodázhatatlan óhajtságban nyert vala kifejezést, s ennek folytán a népek millióinak közshaja megtestesülést.

Ime, mélyen tisztelt közgyűlés! a mi sorainkban diszlenek azon általunk oly nagyra becsült, s tanügyi helyzetét és körülményeit illetőleg a miénkkel igen sok tekintetben azonosnak mondható, — a szomszédnál sokkal több — tanítóttestületünkkel csaknem testvéri vi-

*) Felolvastatt a kolozsmegyei tanítóttestület 1885. évi okt. hó 30-án tartott közgyűlésén.

szonyban álló, igen tisztelt biharmegyei tanító-testületnek kitünő derék tagjai, vezérférfiai, hölgyei és közharczosai; a tapintatos vezető, ez egyesület kezdeményező tantestületi elnök, Eszényi Sándor, a nagyváradi községi iskolák egyik kitünő szakképzettségű tanítója. Itt sorainkban van szerencsénk tisztelhetni hazánk egyik kimagasló tanfériát, élükön nagyságos Sipos Orbán, biharmegyei főtanfelügyelő és miniszteri osztálytanácsos, a magyar kulturának, a nevelés-oktatásügynek valódi buzgó apostola; kik az általuk irányukban tanusított előzekény szeretetnek és bizalomnak a tanítóttestületünk részéről viszonzásul nyújtott jobbát, barátságos meghívását elfogadva, magasztos hivatásuktól áthatottan — nem törődve a hosszas út fáradalmaival — eljöttek, hogy becses jelenlétükkel díszesebbé tegyék közgyűlésünket, s tanácskozásainkban való szives részvételükkel érdekesebbé és emlékezetesebbé ünneplésünket.

A tulajdonképeni Magyarországnak és az unió által elválhatlanul hozzákapcsolt Erdély résznek a nevelés-oktatásügy terén való ily módoni egyesülése, a magyar kulturának jól felfogott érdeke, s a nevelés-oktatásügye, mely a népoktatási törvény keletkezése óta nemzetünk ezredéves dicső multjához viszonyítva, ily rövid idő alatt még a művelt külföld által is elősmert előhaladást és igen sok tekintetben utánzásra méltó kezdeményezést létesítve, — avagy nem méltó-e az öröme és arra, hogy mi ez alkalommal örömmünnepet üljünk?!

Oh igen! hisz mi mindnyájan ez ügynek vagyunk munkásai s oly igen jól esik lelkünknek, ha a kultur népekkel való nemes versenyben hazánk és nemzetünk a mi közreműködésünk által is mind nagyobb-nagyobb elősmérésben és méltánylásban részesülhet. Igen, mert nekünk a hit szavaival szólva, életünk ez drága, csak hogy örömmel végezhesük a szolgálatot, a mely reánk bízott.

Legyen azért e pár nap általunk a magyar kulturának, a nevelés-oktatás ügynek s első sorban a minket oly közelről érdeklő népnevelés ügyének szentelve, hogy így annak javát munkálva, elmondhassuk: a nap mindnyájunkra nézve az öröm ünnepe.

Eppen azért, ez ünnepélyes pillanatban, midőn tanítóttestületünknek 15. évi rendes közgyűlését megnyi-

tandó vagyok, a legbensőbb örömmel üdvözlöm én is a mélyen tisztelt közgyűlést és a sorainkban levő szeretett vendégeinket, kívánván, hogy ők sokáig-sokáig éljenek.

Ezek után bátor vagyok a közgyűlést megnyitott-nak nyilvánítani, óhajtván, hogy ez évi közgyűlésünk legyen mindnyájunkra nézve élvezetes, hasznos és épületes.

Benedek Samu.

A népiskolai kézimunka.

Tisztelt közgyűlés!

Ez az első közgyűlésünk, a mióta a kézimunka-tanítás a kolozsvári tanítóképző intézetben megindult. E jogczimen szándéksom az iskolai kézimunka kérdését ezuttal ismét felújítani. Az iskolai kézimunkának két ága van, u. m. a nőiiskolai és a fiúiskolai kézimunka. Mint-hogy mindkettő egy törzsnek hajtása, nem mellőzhetem egészen a nőiiskolai kézimunkát sem; de szem előtt mégis jukább a fiúiskolai kézimunkát igyekszem tartani.

Fejtegetésemnek első részében egy néhány gondolatot mondok el azokból, melyek az iskolai kézimunka eszméjét test és lélektani, társadalmi, nemzetgazdasági, általános nevelés- és oktatástani szempontból létrehozták. Az elmondandó gondolatok csak részletei egy-egy egész gondolat rendszernek, s ennél fogva bennök a logikai összefüggés nem annyira az egyes tételek egymásból folyásában, mint azon viszonyban keresendő, mely szerint mind a főeszmére, a kézimunka tanítására, vonatkoznak.

Értekezésem második része egy kis történeti visszapillantás lesz, a kézimunka kérdésének fejlődésére.

— Végül ezen alapon egy pár tételt mondok el, mint e kérdés tanulmányozásának eredményét.

Az ember eredetileg nem azért dolgozik, hogy magának kenyeret, lakhelyet, ruházatot szerezzen, hanem vele született ösztönből foglalkozik, hogy érvényesítse azon szellemi és testi erőket, melyekkel a természet megáldotta.

Hogy ez így van, meggyőződhetünk róla, mihelyt egy pillantást vetünk a gyermeki életre.

A gyermeknek, mihelyt ébredezni kezd, minden törekvése oda irányul, hogy használatba vegye látó, halló, izlelő, szagló és tapintó érzékeit.

Majd használni kezdi azon erőt, mely a beszéd szerveiben, a láb és kéz izmaiban el van helyezve.

A lábbal a legközvetlenebb célt, hogy helyét változtatni tudja, hamar eléri s azután az abban rejlő erőnek alkalmazása fejlesztése, a futkározásban, ugrálásban, mászkálásban s magasabb fokon a táncban nyilvánul, melyek felnőtteknél a későbbi évek folytán mindannyian művészi alakot is öltenek, a nélkül, hogy kenyérkeresetre lennének irányulva.

Azonban minden rendelkezése alatt álló eszközei között leginkább használja a gyermek a kezét, mert ez az izmok helyzetében, természetében, a tapintó idegek sajátosságában rejlő célszerű szerkezeténél, mozgatható alkatrészeinél fogva leginkább tökéletesíthető a lélek receptív működésének eszközlésére, újszólvá egy hatodik érzék. Ezen előnyös tulajdon mellett a kéz használására utalja a természet a gyermeket, főleg azért, mert azon alakokat, idomokat, melyeket a lélek a természet szemlélete alapján termelő, csoportosító, rendező, viszonyító, hasonlító erejéből előállít, leginkább a kéz segítségével vagyunk képesek

a külvilágban szemléltethetővé tenni, létrehozni, megvalósítani. Hogy a lélekben született képeknek megtestesítése mily természetszerű belső szüksége az embernek, bizonyítja azon körülmény, hogy a gyermek nagy örömet találja abban, hogy a kezébe került tárgyakat másképen rendezze, alakítsa. Innen van, hogy játékszerreit örömet szétszedi, s ha ez nem lehetséges, el is törí, csak hogy azon eszme, mely lelkében megfogamzott, megvalósulást nyerjen.

A kéz izmainak pezsgő ereje érvényesülni, a fejben lappangó gondolat, mint a regebeli Minerva, napvilágra pattanni törekszik.

Ezen belső ösztön nyomása alatt az egészséges gyermek soha tétlenül nem hever, a nélkül, hogy azon idők között, melyek őt a foglalkozásra elhatározzák, legkisebb része volna az élet fenntartására szükséges tényezők megszerzése gondolatának.

A gyermek ezen foglalkozás utáni vágya, s azon törekvése, hogy újból meg újból születő eszméit megvalósítsa, testi alakba öntse, olyan, mint egy kiapadhatlan forrásból felbugyogó hegyi patak, mint a föld vonzó. A villám delejesítő, a meleg feszítő, bizonyos vegyületek robbanó, a légegyensúlyt kereső ereje s más ugyanazon egyseges erélynek számtalan változatban lappangó alakja, melyeket a természet műhelyét s vegykonyháját megleső emberi ész a maga céljaira okosan felhasznál.

A természettudós a természet erőt puhatozja ki, hogy azokat hatalmába kerítve, megszelídítse s napszámósaivá tegye azon munka végbevitelére, melyre neki szüksége van.

A paedagogusnak feladata felkeresni s értékesíteni azon szunnyadó erőket s ösztönöket, melyek a gyermek testi és lelki természetében rejljenek, mert csak ezen úton remélheti megközelíteni azon célt, melyet a nevelés ideálja eléje tűzött.

Eszményi nevelés nem képzelhető a nélkül, hogy az ember lényét alkotó minden csira, minden elem érvényesítse a kifejlődéshez jogos igényeit egész addig a határig, a melyen túllépés az ember hármonikus fejlődésében az egyensúlyt felbontaná, aránytalanságot idézne elő. De nézzük a kézimunka kérdését más szempontból.

Semmi sem biztosítja annyira az egyének boldogságát, a társadalmi élet szerencsés fejlődését, s az államok közgazdasági érdekeit s egyetemes jóllétét, mint az emberben szunnyadó munkaösztönnök célirányos felhasználása.

A munkaösztön magában foglalja ugyan mindenesetre a szellemi munkálkodásra való hajlamot is; de az is igaz, hogy alig képzelhetni áldásos szellemi életet, mely valamely testies tüneményben kifejezést nem nyer. A gondolkozó ember netalán megszülető eszméi nemcsak hogy a köznek semmi hasznára nem lehetnének, de sem önmagukban megtisztulni, sem az őket létrehozó szellemi talajra termékenyítő, nemesítő hatással lenni nem lennének képesek, ha tényekben vagy legalább hangokban az ösztönszerű elbeszélés folyamán, vagy írásban irodalmi munkásság útján testi alakot nem öltötenének.

Tapasztalás bizonyítja, hogy a lélek éberségét, elevenességét, a szellem ruganyosságát, termelő erejét sokkal hamarabb elveszti az olyan ember, a ki gondolatait magába szokta zárni, s nem közli másokkal, sem élőszóval, sem írásban.

Ha az eleven eszű öreg embereket összehasonlítjuk azokkal, kik második gyermekégre jutottak, többnyire azt találjuk, hogy az előbbieket vagy beszédek, vagy az irodalmi téren munkások voltak, vagy valami kézi foglalkozás pl. kertészkedés, méhészet stb. által jegezesítették meg

a fejökben termő ideákat. Emez utóbbiak, kiknek agyuk idejekorán ellágyult, lehetnek szorgalmas olvasók, talán valamely tudományos körben bűvárkodók is, de gyakorlati, az olvasmányt maguk s mások hasznára értékesíteni tudó emberek alig. Ime a kézi foglalkozás egyik szellemi oldala. De menjünk tovább! A munkadosztónak megerősítése s a kéz izmaiban rejlő sokféle képességnek kifejlesztése és irányítása sehol sem szükségesebb, mint a szegény osztálynál. Mily szerencse a szegény emberekre nézve, ha a kézimunkát nem tehernek, hanem az élet boldogítása egyik nélkülözhetlen eszközének látja. De ez alig képzelhető másképen, mint úgy, hogy ha gyakorlat s kellő előkészület és idomítás által a kéz izmai a munka végrehajtására szükséges erőt, hajlékonyságot, ügyességet megszereztek.

Nem szükséges mondani, hogy az emberek nagyobb részét azon osztály alkotja, melyre nézve a kézimunka, akár tekinti azt az élet szépítő, boldogító eszközének, akár nem, mulhatlanul szükséges az élet fenntartására. És ha az élet napi szükségéi fedezve volnának, szükséges a kézimunka azért, hogy lefoglalja azon időt, mely mint felesleg, az egészségnek ártalmas s az erkölcsi életnek veszélyes téltenségre vagy éppen bűnös cselekedetekre pazarlódnának.

Általában az iskolai kézimunkával egyik az iparnak, mások a társadalomnak, majd mások különböző felfogással rendre a szegény osztálynak, a nemzeti vagyoni tőkéjének, a szorosabb értelemben vett oktatásnak, az általános emberi nevelésnek stb. akartak segítségére jönni. Innen lett, hogy azok, kik az emberiség jóllétének előmozdításán fáradoztak, különböző pontokról indulva, mindjárt-mindjárt az iskolai kézimunka eszméjére bukkantak.

De említsünk meg az iskolai kézimunka történetéből egy pár kiemelkedőbb mozzanatot.

Az eszme első megpendítését a 17. század végén a realistákra s azok közül különösen a szemléltetés nagy apostolára Comeniusra (1592—1671.) lehet visszavinni, ki a kézi foglalkozást a szemléltetés hatványozásának tekinti s részint ezen okból, részint azért, mert a gyermek szereti foglalkozni, ajánlja a kicsiny gyermekek számára.

A mit Comenius inkább csak sejtett, mint alkalmazott, a pietismus egyik vezérférfiának (1763—1727.) hallei intézetében már életbeléptetve találjuk, hol nem csak a leányok dolgoznak, hanem a fiuk is fűrészelnek, esztergálnak, metszenek, üveglencsét csiszolnak, gyapjút tépnek, még pedig nemcsak az árvaház, hanem a paedagogium növendékei is.

Nem említem Locket (1632—1704.), kinek nézete az, hogy minden nevelt embernek tudni kell valami mesterséget, mellőzöm Rousseaut (1712—1778.), ki hetenként két napot műhelyben tölt növendékével, kinek kezűgyessége különben már minden tekintetben elő van készítve, hogy Emil „tudjon dolgozni, mint egy paraszt napszámos s legyen képes gondolkodni, mint egy philosophus.“

Rátérek a philantropistákra, hogy lássuk a Basedow (1723—1797.) dessauai intézetében a növendékeket délutánonként 1—2-ig gyalulni, esztergálni stb. s halljuk a schnepfentfali intézet alapítóját Salzmann, miként érvel az iskolai kézimunka mellett. „Azt hiszem, mondja egy helyt Salzmann, hogy a kézimunka szükséges a jó neveléshez. Hiszen testi erővel mindnyájan bírunk, miért engednők ezt elhanyagolás által elpusztulni? Avagy nem legjelentékenyebb eszköze-e az embernek a kéz, s hihetni-e, hogy a lélek képes legyen a benne rejlő erőket érvényesíteni, ha legcélszerűbb szerszámát, kezét nem tudja használni?“

„Bizonyos, mondja ismét, hogy a kézimunka ellen a legtöbb ellenvetés csak onnan ered, hogy a nevelő urak

nem tanultak kézimunkát, s ezért ellenségei a nevelés ezen eszközének, s igyekeznek azt neveltségessé tenni.“

Érdekes lenne bepillantunk a sheptentháli intézet kézimunka tanítójának Blaschenak (1766—1792.) tanműhelyébe, hogy lássuk miként választotta ki a gyakorlati ember saját tapasztalata nyomán az iskolai kézimunka tananyagát az elméleti oktatás czéljaira a természet három országából, s az emberi alkotások köréből.

De sietünk kell, hogy hallgathassuk a philosophia s paedagogia professorát Heusingert (1766—1837.) a kézimunka kérdésében. Szerinte a szemléltetésnek három különböző neme van, melyek közül a tanítók többnyire csak az egyiknek alkalmazására szorítkoznak, holott mindenkinek meg van saját köre, melyen belől csak megfelelő eszközökkel lehet végrehajtani a szemléltetés. Ugyanis valamint az öt érzék valamelyike alá eső tünemények, szín, hang stb. csak az illető érzék által foghatók fel, úgy a kedélyi élet jelenségei, örömei, bánat stb. csak megfelelő érzésben, s a cselekvés körébe vágó mozzanatok írás-ütemverés, hangfogás valamely hangszeren stb. csak hasonló cselekvésben szemléltethetők. Heusinger szerint az ember inkább teremt cselekvésre, mint elvont igazságok kutatására, azért a kézimunkát kell felvenni a tanítás sikerének biztosítására nélkülözhetlen központul, melyből az ismeretek különböző irányai kisugározzanak. A leány gyermek több érdeklődéssel tanul a gyapot és varrótű anyagáról, tulajdonságáról, hazájáról, ha a velők való foglalkozás rendén megismeri hasznukat. A főzés, sütés, kertészkedés természetesen vezet a természettani s mennyiségtani ismeretekre.

Ha a neveléstan tanárát az embernevelés általános eszközei érdekelték leginkább, a lelkes figyelmét a nyomorral küzdő szegény nép sanyaru állapota fogja első sorban magára vonni.

Igy is lett, a múlt század végén s a jelen század elején Göttingenben Wagemann, Kapliczban Kindermann (1740—1801.) papok, a nép vagyoni s erkölcsi állapotán akarnak segíteni, s az iskola felé fordulva, a tanügy terén rövid időn oly mozgalmat indítanak meg, mely irányába von nemcsak egyeseket s társulatokat, hanem államhatalmakat is.

„Nem jól tanítunk.“

„Nem jól tanítunk“, ez volt mindenfelé a jelszó. kézimunkát kell tanítani a népiskolában, erre van a népnek legnagyobb szüksége, ez biztosítja neki a kenyeret, ez óvja meg a bűnöktől.

Aztán nemzetgazdasági tekintetben mennyi eddig elásva maradt, vagy veszendőbe ment kincset nyerünk meg, ha a gyerekek munkaerejét már hat éves koruktól fogva iparczikkekben célszerűen értékesítjük.

Többen hozzászóltak a kérdéshez. Lachmann felhívja a tanítók figyelmét, hogy dolgoztassák a gyermekeket a tanóra alatt, ha kezök egyébként rajzra vagy írásra nincs lefoglalva, hogy ne szokják meg a téltenséget. A porosz kormány egy e tárgyban 1799-ben kibocsátott rendeletében buzdításként rámutat egy iskolára, melyben a tanulók a tanulás mellett hónaponként 2—5 tallért megkeresnek kézimunkájokkal.

Lippe-Detmoldban egy leányka 1809-ben, mikor az iskolát elhagyta, 78 tallért vitt el magával, mint a melyet a tanulás éve alatt szerzett kézimunkájával. Mária Terézia pártfogásába veszi Kindermann, elviszi tanárnak Prágába, s megbizta a népiskolák felügyeletével, s örömeiben a tapasztalt siker felett, lovagi rangra emeli. Igen, mert alig 8 év alatt egyedül Csehországban 200 iskola állott elő.

melyben a kézimunkát tanították. A Kindermann ezen működésének tulajdonítja, hogy Csehországban az ipar jelenleg oly szépen virágzik.

Az imént jelzett egész Németországon áthatott tanügyi mozgalom lassanként elenyészett a Napoleon elleni háború árjában, de az iskolai kézimunka eszméje újból szülemlett a példányszerű népiskolai oktatás hazájában. Pestalozzi (1746—1827.) lángoló szíve lelkesedést, magasan szárnyaló szelleme világosságot gyújtott a fogékony lelkekben. Az embert nevelni kell, hogy boldog legyen; ezt hangzottatták a kicsiny Svájc bérezei.

De egész embert csak úgy lehet nevelni, ha az elméletet gyakorlattal kötik össze. Ezt eszközli a kézimunka, mely az értelmet akaratba, a gondolatot cselekvésbe, az eszmét tettbe, szóval az elméletet gyakorlatba ötvé; az ember összes erőit egy egész egységes erélylyé egyesíti.

Jellemző, hogy a gondolatnak elégtelenségét a kivitelre való képesség nélkül mind inkább-inkább hangsúlyozta a nagy mester a későbbi években, midőn saját magán tapasztalnia kellett, hogy a nevelés-oktatásról való ékes beszéd még nem maga a nevelés-oktatás. Pestalozzi megmutatta, Fellenberg elfoglalta az ígért földet.

Igen, Fellenberg (1771—1844.) a Pestalozzi elvei szerint 1810-ben Hofwylben szegények számára egy iskolát alapított, melyet ezülszerű berendezéséért rövid időn Európaszerte mintának ismertek el. A Fellenberg intézetében főnevelő eszköz a gazdasági, s ezzel kapcsolatban télen az ipari foglalkozás volt. Fellenberg és segédje Wehrli, ki növendékeit a mezői foglalkozás közben tanulságos elbeszéléseivel, ásvány-, növény-, állat-, természettani megjegyzéseivel, mennyiség- és mértani feladványaival megragadóan tudta mulattatni, csakhamar oly hírnevet szereztek az intézetnek, hogy a Fellenberg intézetét nemcsak a Continensről többen meglátogatták, hanem felkereste 1818. Brougham is, hogy kimerítő jelentést tessen róla az angol parlamentben. A Fellenberg iskolájának mintájára s részben némi módosításokkal annak nyomán több úgynevezett Wehrli intézet jött azután létre Svájcban, Belgiumban, Hollandiában, Francia és Angolországban, Németországban. Az ilyen szegény gyermekek nevelésére állított iskoláknak általános alapelvek volt, hogy a gyermekeknek dolgozniuk kell, hogy tanulják meg, hogy az emberek társaságát a közös célra irányult munka tartja fenn.

Párhuzamosan a Wehrli iskolákkal kezdték imittamott a más jellegű iskolák tantárgyai közé és legalább a leány gyermekek számára felvenni a kézimunkát.

A fiuk kézi foglalkoztatását Eutinban a hercegi uradalom iskoláiban látjuk nagyobb mértékben alkalmazva. Itt 1828. óta a kézimunka rendszeres tantárgy volt, úgy, hogy a felőbb osztályban 6 órától naponként kézimunkára fordítottak 2 órát, a középosztályban 3 órát, a legalsóbb osztályban 4 órát.

Az ipari kézimunkához az anyagot a szegényebb gyermekek számára a munkából bejövő díj fejében az uradalom adta. Dr. Michelsen egyik tanító meglepéssel beszél el, hogy az uradalmi 16 iskola jó hatása látszik a nép vagyonságán, öltözetén, takarékságán, tisztaságán, s általában jellemén, izlésén. Szerző sokszor beszélt e tárgyról felnőtt férfiakkal s nőkkel, s többnyire azt tapasztalta, hogy elismeréssel s hálával emlékeztek vissza az iskolai kézimunkára, melynek sok hasznát veszik, míg másfelől azt vallották s tanusították, hogy mind elfelejtették, a mit egyebet az iskolában tanítottak nekik Dessau, Hallé, Schuepfeuthal, Hofwyl, Eutin felvették a kézimunka tanítást intézeteikbe, de az iskolai kézi foglalkoztatás esz-

ményét nem voltak képesek megvalósítani. A munka akár földmivelés, kertészet, méhészet stb., akár ipar alakot öltött magára, nem tudott összeolvadni az elméleti tanulással. A nevelő iskola külön vált a munka-iskolától, mint olaj a víztől. Talán nem az alapforrásból merítettünk, mélyebbre kell ásunk a talajt, szóval nem jó helyt kerestük a dolgot, messzebbre kell mennünk. De hagyjuk ezt, nem mindig az fedezi fel az ismeretlen tárgyat, a ki keresi. Schoppenhauer a Kosmos örökérvét indult el nyomozni, az elmélet végetlen labyrinthusában, Fröbel Frigyes (1782—1852.) a gyermeki élet nyilvánulásait tanulmányozza magán s mások kicsinyein a tapasztalás mezején. Amaz az universum mozgó principiumát, a pihenést nem ismerő öserőben, vagy miként ő szereti nevezni, akaratan, emez az emberi lélek első motívumát az előre törekvő mozgásban, vagy miként ő szerinte nevezhetjük, munkaösztonben találja fel. És ime az elmélet és tapasztalat ellentétes irányú vonalainak végpontjáról indult vándorok összetalálkoznak a központon. Világ és lélek ugyanazon egy törvény hatalma alatt állanak. De hagyjuk magára a philosophust, forduljunk a paedagogus felé.

Fröbel felele vagy legalább azt hitte, hogy felfedezte a munkaösztonben a csirát, melyből a nevelő embert teremthet. Ezt kell tanulmányozni, vissza kell helyezni a cselekvést, mint minden valódi tudás alapját ősjogába, hogy válják az érzéki világgal érintkezve, igazi képesítő erővé, s legyen a gondolattal párosulva közvetlen eszköze az oktatásnak. Fröbel előbb teszi a tárgyat, azután a tudást; előbb a tényt, azután az okoskodást felette. E szempontból minden tanításnak cselekvésből kell kiindulni; minden oktatás központjátul a kézimunkát kell felvenni. Fröbel, miután a gyermeki természet hajlamait kitanulmányozta, hozzáfogott nevelő munkájához, s megalkotta a gyermekkertet. A Fröbel-kert foglalkoztató tananyaga úgy van kiválogatva, hogy fejlessze az értelmet és kedélyt, ügyesítse a kezet, nemesítse az izlést, minélfogva egy ilyen intézetben minden legkisebb mozdulat valamely tudomány, műipar vagy művészeti ág elemeit kell hogy magában foglalja. Fröbel meg volt győződve, hogy a keilhai és helbai tanítást a gyermek két éves korán kezdve, a tanfolyam minden fokozatán keresztül lehet viinni. Sajnálni lehet, hogy a buzgalommal tervezett s a gyermekkertben szép sikerrel alkalmazott foglalkoztató módszert maga a mester csak az elemi iskola küszöbéig terjeszthette ki. Mi történt volna a Fröbel keze alatt az elemi s felsőbb iskolákban a kézimunka központba helyezésével, nem tudjuk; mert kívánsága „adjatok nekem időt, hogy mutathassam meg, hogy az én gyermekkertem nem mellette megy az iskolának, hanem egy olyan alapterv, mely arra van hivatalva, hogy az iskolákat ezután e szerint rendezzük be“, nem teljeült. Fröbel meghalt 1852-ben a nélkül, hogy nagyszerű eszméjét megvalósíthatta volna.

A gyermekkertek immár megkezdtek működésüket, de az iskolai kézimunka kérdésének lényege megfejtetlen maradt. Az 50-es évek elején egy pályakérdés alkalmából ismét több kitűnő pedagógus, s közöttük Kurtmann Grube, Biedermann foglalkoztak a népiskola reformálása ügyével.

Mindnyáján megegyeztek abban, hogy a tanítási rendszernek hibásnak kell lenni, mert a csekély eredmény, melyet zárt falak rekedt levegőjében egészségének feláldozásával vásárol meg a gyermek, nem áll arányban sem a tanítók, sem a növendékek munkájával. Van tananyag, a mit a gyermek természeti hajlama ellenére nagy fáradsággal csak azért tanul meg, hogy elfelejtse, mielőtt kilép az iskolából. Általában az iskolák nem teszik a növendéket sem életrevalóvá, sem jobbá, mert nem elég gyakorlati a tanítás. E bajon az által segíthetni, ha a kézimunkát fel-

resszük az iskolába, de nem egészen úgy, a hogy azt Fröbel akarta.

Ezt vitatják Biedermann, Georgens, Ziller, Barth s többen, nemcsak Fröbeltől, hanem egymásközt is kisebb-nagyobb eltéréssel.

A Biedermann főbb érvei ezek:

1. A gyakorlati vagyis kézimunkával összekötött tanítás inkább szem előtt tarthatja „a könnyebbről nehezebbre“ elvet.

2. A gyakorlati tanítás eredménye inkább megmarad az emlékezetben.

3. A gyakorlati tanítás érdekesebb, mert inkább megfelel a gyermek hajlamának.

4. A gyakorlati tanítás legbiztosabb eszköze a figyelmelésnek.

5. Csak a gyakorlati tanítás ad igazán alkalmat a tanítónak arra, hogy növendékei egyéniségét kiismerje.

6. A gyakorlati tanítással együtt járó testmozgás és üdítő levegő jó az egészségnek.

7. A testi mozgással párosult gyakorlati tanítás jókéonyan hat a szellemi munkában elfáradt tanítóra.

8. A gyakorlati tanításnál leginkább lehet alkalmazni a növendékekre, mint leendő szülőkre egyaránt szükséges kölcsönös tanítást.

9. A gyakorlati tanítás az értelem fejlesztése mellett legbiztosabban megtermeli a jellemet és jó erkölcsöt, mert a munka által felébreszti a hazafiúi s társadalmi összes erények esiráját, a munkaszereket s kitartó szorgalmat.

10. A tanulók versenye egymást felülmúlni törekvő hecsvágya, mely rendszeren arra tör, hogy a tanítónak érdemjegyben vagy más kitüntetésben nyilvánuló jó véleményét megszerezze biztosabb alapot nyer a gyakorlati tanításnál, hol a végzett munka értékét nem a tanító egyéni véleménye, hanem a dolog szemmel látható lényege adja meg.

11. A gyakorlati tanítás nevelői hatását jelentősen fokozza az, hogy az itt aratott sikert kevésbé művelt szülők is nyomról-nyomra figyelemmel kísérhetik, mi által a gyermek buzdiást kap a szülők részéről.

12. A kézimunka tanítás nem idővesztés, mert az elméleti oktatásra fennmaradt idő visszanyeri tartalom-ban, a mit terjedelemben veszteni látszik.

Georgens a kézimunka tanításnak különösen kiviteli módzatára fordít figyelmet s két nemét különbözteti meg a kézimunkák, u. m. kert munkát s műipari munkát.

Mindkét csoport a gyermek 3 éves korától fogva 16 éves koráig egymást támogatva s kiegészítve, alapúl, központúl, kiindulási alkalmúl szolgál a számtanra, mértanra, természetrajzra, természettanra, vegytanra, technológiára, meteorológiára, földrajzra, történelemre, nyelvtanra, rajzra.

A Herbárt követői, különösen Ziller és Barth mindenben aláírják, hogy a mostani tanítás fogyatékos, elfárasztja a lelket, kiirja az egyéni vélemény gyökerét, ösztöröri a kedély románczát, tehetatlenné, életuntá tesz; azt is elismerik, hogy ezen a kézimunka tanítás segíhet.

Azonban mindketten tiltakoznak az ellen, hogy a kézimunka az iskolai tanítás központja legyen s Ziller azt sem helyesli, hogy a kézimunka-tanítás a közvetlen anyagi hasznot tartva szem előtt mintegy üzérkedéssé váljék.

Igen érdekes lenne egy kissé ismertetni Barth-nak és Niederley-nak egy e tárgyban 1882. Lipcsében megjelent s kép-ekkel illusztrált művét, hogy lássuk, miképen szándékoznak ők keresztülvinni a kézimunka-tanítást az elemi középiskolán s alkaimunk legyen ezt összehasonlítani

az országos kiállításon látható iskolai kézimunka tanmeneteivel.

De ez most eltérítne czélemtől, azért sietek, hogy az iskolai kézimunka történetéből még egy pár jelentékenyebb mozzanatot megemlíthessek.

1873-ban ismét jelentékeny mozgalommal találko-zunk a kézimunka-tanítás érdekében. A mozgalmat dr. Schwab Erasmus bécsi realgymnasiumi igazgató indította meg iratai s különösen az által, hogy a bécsi nemzetközi kiállításon három minta-iskolát állított ki, melyek közül egyik egy női-iskolát, a másik egy berendezett iskolai kertet, a harmadik a fiuk számára felszerelt tanműhelyt ábrázolt.

Schwab panaszkodik, hogy mostanság az emberek nagyrésze nem bir önálló véleménynyel, felületes, restelli s nem is tud gondolkozni, elhetetlen s irtózik a kitartó munkától. Ezen csak úgy lehet segíteni, hogy a kézimunkát felveszszük a nevelési eszközök közé. A kézimunka-tanítást nem melleleg kell kezelni, hanem közvetlen kapcsolatba kell hozni a népiskolával, a nélkül azonban, hogy gépies ipari foglalkozás-fajuljon, vagy épen mesteremberek képzését tűzze ki maga elé czélul. Schwab e czélra ajánlja a fiuknak a lombfűrészelést, papirlemez, fa és ércmunkákat s agyagmintázásokat naponként 1 órán.

Azonban foglalkoztatási rendszerében leginkább ki-magaslik az iskolai kert eszménye, melyet kiváló kedvvel s oly sikerrel fejteget, hogy gondolatai Európa majd minden államában visszhangot költenek. Schwab a tanítás központjává teszi az iskola kertjét, melyet három szakaszra oszt, u. m. dísz, vetemény és gazdasági kertre. E kertekben úgy vezeti a gyermekek (fiuk és leányok) foglalkoztatását, hogy a munka egyes tényei alkalmul, eszközül szolgál-nak az izlés nemesítésére, széptani, vegytani, természet-tani, meunységtani földrajzi, szóval mindenféle tudományok körébe vágó ismeretek terjesztésére, gyarapítására. Schwab törekvése szép eredményt is mutatott fel s mara-dandó nyomot hagyott maga után az iskolai kertek népszerüsítése által.

A közönség talán már meg is nyugodott volna a paedagogiai vívmányon, mindenféle elfogadott elvé vált, hogy az iskolának kerttel kell birnia.

Ámde az iskolai kert még nem maga a kézimunka. Látták ezt a paedagogu-ok, de nem sokára észrevette a közönség is, mikor egy olyan ember állott élére az ügy-nek, a kit minden paedagogiai képzettsége mellett is nem annyira a tanügy érdeke vont, mint inkább a kézifoglalkozás iránti belső természeti ösztön hajtott e térére. E férfi Klauson Kaas dán lovassági százados, kinek neve a közelebbi években mindenki előtt ismeretessé vált, ki a tanügyi mozgalmak iránt érdeklődik. Klauson Kaas apja hivatalnok volt, ki maga is örömet furt-faragott, mihelyt egy kis szabad ideje szakadt. E körülmény kedvező légkör volt a Klauson Kaasban rejlő ösztön kifejtésére. A gyermek s ifju mulatsága időtöltéssé s majd nevelési eszközé vált az apja kezében.

A kézimunka erős ösztöne a körülmények hatása alatt tanítóvá s nevelővé tette Klauson Kaast. Mint százados olyan órállomásra jutott, hol a helyi viszonyok ajánlatossá tették, hogy maga oktassa gyermekeit.

A Klauson Kaas háza rövid időn egy kis iskolává vált, melyben a környékről begyűlt gyermekek a Klauson vezetésével az iskolai rendes tantárgyakon kívül hetenként 2—3 órán kézimunkát is tanultak. A siker lelkesítette Klauson Kaast s midőn 1866-ban nyugalomra lépett Kopenhagenában, a gyakorlati téren szerzett ismeret a pae-

dagógia tanulmányozására serkentette a volt századost. Klauson Kaas apostolává lett az iskolai kézimunkának. Tanulmányozta az eszme történetét, fejtegette annak viszonyát az ismeretek különböző ágaihoz, az ész és szív közléshez, az akaraterő edzéséhez, a jellem fejlesztéséhez, a testi egészséghez, közgazdasághoz. Azonban leginkább megragadta Klauson Kaas figyelmét a kézimunkának társadalmi szervező ereje. Erre befolyhatott azon példa, mely a szomszéd országokban szemé elé tárult s azon körülmény, hogy a kézimunka népszerűsítésére ez látszott legalkalmasabbnak Svéd- és Finnországokban a gazdaskodásnak, az éghajlati s talajviszonyok okozta kedvezőtlen állapota, a helységek szétszórtsága, a városoknak, mint ipar fohelyeinek ritkasága. A hosszú éjszakák a szórakoztató közhelyek hiánya már régen természetszerűleg kifejtették azt az állapotot, hogy az emberek maguk lássák el magukat a mindennapi életre szükséges ruházati, táplálkozási s egyéb házi s az élet kényelmére tartozó szerekkel, nemcsak azért, mert nem lenne honnan és mivel vásárolják meg, de azon okból is, hogy a téletlenség unalmától megszabaduljanak. Ez okból a jelzett északi tartományokban a kézi-munkát, mint életszükséglet pórló tudományt már évtizedek előtt bevették a népiskolába, úgy hogy (1882-ben) egyedül Svédországban több mint 300. népiskola tantárgyai között foglalt helyet a kézimunka tanítás a kormány s társadalmi erők közös igyekezte folytán, részben mint kötelezett tantárgy.

A kézimunka a házhoz köt. Ezt tanította a svéd példa. Ezen érv előfordul a Klauson Kaas fejtegetésében is. Ez tetszett meg leginkább mindazoknak, kik a társadalmi kérdések iránt némi érzékkel bírnak. Európa-szerte élenkebben kezdték érezni, hogy a társadalom kötelekei megtárgyaltak.

A családoknak nincs többé központjuk, mindenki tag a család körén kívül keres munkát, szórakozást, elismerést, dicsőséget, örömet, boldogságot; a családi körökben csak kifelé fordult, útra indult egyénnel találkozunk. Mindenki legrosszabbul érzi magát otthon.

Szóval a családok szétbomlásban vannak.

Régen sem így volt. Régen a háziasszony elég dicsőségnek tartotta, ha jó emberei elismerték, hogy házat rendben tartja, s nemes önérettel mutogatta meg, hogy mennyit fontak, szöttek a háznál.

Eszébe sem jutott volna, hogy van olyan jutalom is, melyet a fényes öltözetért osztanak a szépeknek a hírlapok napi hírvonatában. Másfelől a férfiak családjoknak s hivataljoknak elég s nem vágytak sem a vendéglőkben érdemeket élvezni, sem a hivatali teendők árán kétes értékű mellékfoglalkozások által szerzett kitüntetések vadászni a statisztikai adatokat gyűjtőgetők számára.

A régi jó idők elmúltak, eképen sohajtott fel itt is, amott is egyik-másik; a családok kiestek szerepükből. Ezen segíteni kell, mert szétfosló családok épen úgy nem alkothatnak boldog társadalmat, mint nem lehet egészséges a test ott, a hol az egyes szervek feloszlásbau vannak.

E társadalmi betegséget csak úgy lehet meggyógyítani, ha a család tagjait a házhoz kötjük. Ezt eszközi a házi kézfoglalkozás, vagyis háziipar, melyet a gyáripar kivett a családok kezéből, a nélkül, hogy a megzavart egyensúly visszaállítására valami hasznos foglalkozásról gondoskodott volna, mely a családtagokat elfoglalja, otthon tartsa s az egyszerű örömöknek állandó forrása legyen.

E gondolat kapta meg leginkább a közönség figyelmét. Ehez járult még Németországon az, hogy a Philadelphian 1876-ban tartott nemzetközi kiállításon a né-

met ipar háttérbe szorult. Ezen is csak úgy lehet segíteni, ha az emberek otthon is az egyéni hajlam, felfogás s vidéki izlés alapján háziiparral foglalkoznak, mert a háziipar termőföldje a műiparnak.

Hiszen a gőzerővel hatalomra jutott gyáripar még most sem lehet el nála nélkül, hozzá megy tanács kérdeni, nála eseng ujjabb meg ujjabb motívumokért, hogy a kör igényeit kielégíthesse.

A háziipar lett ezután a jelszó, melynek aegise alatt meg lehet menteni a társadalmat s fel lehet emelni az ipart. Ugyde a háziipar alapját az iskolában kell letenni, a hogy a svédeknel van s a hogy Klauson Kaas hirdeti.

Tanférifiak s küldöttségek jelentek Koppenhágában meghallgatni a Klauson Kaas nyilvános előadásait s meg szemlélni a kézimunkával kapcsolatos iskolákat.

Németországban ez ügynek főbb vezetői voltak Raydt lingeni superintendens, Götze lipcei tanár, Schenkendorf országgyűlési képviselő, dr. Gneist egyetemi tanár, s még számosan, kiknek felhívására Klauson Kaas Németország több helyein, nevezetesen Berlinben, Hamburgban, Emdenben, Drezdában felolvasásokat s egyes helyeken nyári pót-tanfolyamokat is tartott.

Állami és társadalmi erők egyesített működése folytán csakhamar sok kézimunkás-iskola keletkezett Európaszerte.

Azonban az iskolák különböző jelleget vettek fe-mert állottak előiskolák, melyek tisztán a háziipar szolgálatába szegődtek, úgynevezett faragászati, gyermekjáték készítő és szövészeti iskolák, keletkeztek utánpótló iparos iskolák az elemi tanfolyamot sem elég sikerrel végzettek számára, jöttek létre tulajdonképeni szakszerű népiskolák. Itt-ott szórványosan indult meg olyan iskola is, mely a kézimunka tanítását paedagogiai s didaktikai szempontból fogta fel.

Az iskolai kézimunka jelenleg is évről-évre a paedagogia napi kérdései színvonalán tartja magát.

Poroszországban 1884-ben a képviselőházban Schenkendorf hatásos beszédet tartott érdekében, a mikor egy-szersmind a képviselőházban a görliczi és poseni iskolák munkáiból kiállítást rendezett, mely a korona-örökös-pár figyelmét is magára vont. Ennek következtése lett az, hogy a kormány megrendelte, hogy egy pár képezdeben, azok között az Osnabrückiekben tanítsák a kézimunkát.

Ugyancsak 1884-ben a hannoveri képezdei tanárok gyűlésén felolvasás tárgyát képezte a kézimunka kérdése.

Magnus wunstorfi képezdei tanár számlálta elő az előnyöket, melyeket saját intézeténél s annak környékén tapasztalt mint a kézimunka-tanítás eredményeit a nép vagyonosodására s erkölcsére való tekintetben. Az előadást kézimunka-kiállítás is illusztrálta.

Jelentékenyebb volt ezeknél 1884-ben azon Congres-sus, melyet a kézimunka és háziipar kérdésében Osnabrückben tartottak s melyre a porosz közoktatási miniszter is elküldötte megbízottjait.

Az osnabrücki Congressuson tartott értekezések közül egyik tárgyalta a kézimunkák mintázási, másik azok faragászati oldalát a harmadik az asztalosság körébe tartozó munkákat, a negyedik bemutatta az osnabrücki ipar-tanműhelyt stb.

De leginkább a kérdés érdeméhez szözlött a náäsi svéd tanítóképezde igazgatója Salamon, kinek intézetében a kézimunkát nagy előszeretettel tanítják.

Salamon 13 pontban sorolja föl a kézimunka tanítás körüli nézeteit. E 13 pont a következő:

1. A kézimunka-tanítás felébreszti s megszilárdítja a munkára való kedvet és hajlamot.

2. A kézimunka-tanítás rendhez és pontosságához szoktatja a gyermekeket.

3. A kézimunka-tanítás ügyesíti a gyermek kezét.

4. A kézimunka-tanítás önmunkássághoz szoktatja a gyermekeket.

5. A kézimunka-tanítás figyelemhez szoktatja a gyermekeket.

6. A kézimunka-tanítás szorgalomra s kitartásra vezet.

7. Ha a kézimunka-tanítás az alaki képzést tartja szem előtt, akkor csak egy részét vegye fel a kézimunkának. Ezen kézimunka azonban birjon a következő kellekekkel:

- a) legyen érdekes a gyermek előtt,
- b) legyen használható,
- c) ügyesítse a kezét minden tekintetben,
- d) biztosítsa a rendet és pontosságot,
- e) legyen tiszta, csinos,
- f) feleljen meg a tanuló tehetségének s testi erejének,
- g) feleljen meg az aesthetika igényeinek,
- h) fejlessze a test erejét,
- i) esaközöljön ellensúlyt az ülés rosz hatása ellen,
- k) legyen alkalmas a módszeres feldolgozásra.

8. A kézimunka-tanítás történéjék minta nyomán s csak kivételesen rajz után.

9. A fényüzési cikkek kerülendők.

10. A munkákat lehessen otthon használni.

11. A minták olyanok legyenek, hogy fejlesszék az alaki s általános szép irauti érzéket.

12. A tanítás haladjon a könnyüről nehezebbre, az egyszerűről az összetettre.

13. Azon iskolák, melyekben a kézimunkát nevelési célra tanítják, ne versenyezzenek kiállításokon a növendékek munkáival az iparcikkek forgalmi ára tekintetében.

Póttanfolyam a mult évben (1884.) három helyt volt, u. m. Lipsében, Stolbergben, Baselben.

A németorszávi kézügyesítő — oktatást fejlesztő egyesület központi bizottsága e folyó évben Göliczben ismét kongressust tartott, melyen több kitünő tanferfiu vett részt s az általános érdeklödést az fokozta, hogy a német trónörökösne, Puttkammer belügyminiszter, Goszler. Böttcher, Maybach és Hofmann miniszterek levelekben üdvözölték a gyűlést s hogy az orosz miniszter is képviseltette magát egy tanácsos által.

Felolvasásokat tartottak Lammers szerkesztő, Götze lipcei főtanító, Gartig poseni tanító, Schenkendorf országgyűlési képviselő, kik mindnyájan melegen érvelnek az iskolai kézimunka mellett.

Az évek között új szempont nem merül fel, de a tárgyalások mégis érdekesek s tanulságosak, mert az előadók s hozzázölók közül többen saját közvetlen tapasztalás után ajánlják a kézügyesítő-oktatást, de egyszersmind arról is tanuságot tesznek, hogy a kézimunka tanításban még sok megbeszélalni való kérdés vethető fel.

A grimmai képezdében már régebb idő óta tanítják a kézimunkát, de Dresdenben, Schneebergben, Annabergben s Auerbachban csak a mult tanévben vették be.

Egyébiránt a németeknél mégis kedvezöbben fogadják a kézimunka-tanítást a svédek, miot már érintetem is, továbbá Belgiumban, hol egy 1881-ben kibocsátott miniszteri rendelet meghagyja, hogy minden tanítóképezde el magát kellően felszerelt tanmühelylyel.

Franciaország társadalmi s nemzetgazdasági szempontból pártolja a kézügyesítő-tanítást, melyet 1882. óta

több népiskolába bevettek azon megjelölt czéllal, hogy a növendékek kézügyességét fejlesztzék, de ne tanítsanak valamely iparágat. Ilyen felfogással Párizsban 80 iskolában s Franciaországban összesen 400 iskolában tantárgy az iskolai kézimunka, s 1883. óta kézimunka-tanítók számára van egy képezde. Legközelebb Japán is szándékszik bevinni a tokiói képezdébe.

Nálunk is több népiskolában s az állami tanítóképezdéken kívül egynehány felekezeti tanítóképzőben is foglalkoznak kézimunka-tanítással különböző felfogás mellett, különböző tanmenetben s alakban, miként ez az országos kiállításra felküldött cikkekéből is látható.

Dr. Felméri egyetemi tanár úr szivességéből tudom, hogy e kézügyesítő oktatást felkapták az észak-amerikai Egyesült-Államokban is, a többek között különösen Philadelphiában, hol Leland a 70-es évek óta szép sikerrel tanítja. Jelenleg az Egyesült-Államokban több száz iskolában tanítják az ipari és művészeti kézfogások elemeit. Hasonló buzgósággal terjesztik az iskolai kézügyesítő-oktatást Angliában, hol egyesület alakult ezen ügy fejlesztésére, mely műipari társaságnak elnöke gróf Brownlon. E társaság első évi kiállítását juliusban tartotta meg Londonban oly szép sikerrel, hogy az eredmény a királyi család figyelmét is magára vonta. A szép számú látogatók közt megjelent a királyi család is. Jelenleg Angliában 60 város fogadta el iskoláiban a kézimunka tanítást.

Hazánkban több népiskolában s az állami tanítóképezdéken kívül egynehány felekezeti képezdében foglalkoznak kézimunka tanítással, különböző felfogás mellett, különböző tanmenetben s alakban, miként az országos kiállításra felküldött cikkekéből s tanmenetekből látható.

Hogy hazánk ezen ügyben nincs elmaradva a többi államoktól, mutatja azon körülmény, melyszerint Salamon náäsi képezdei igazgató, az iskolai kézimunka egyik legavatottabb terjesztője, pártolja azt ajánlotta a görliczi Congressusnak, hogy tanulmányozzák a mi iskolai kézimunka tanításunk rendszerét.

A porosz kormány 1880-ban ugyancsak a kézügyesítő-oktatás tanulmányozása czéljából Dániába küldött volt egy bizottságot, melyben részt vettek Schenkendorf és Schneider kormánytanácsos is, ki azonban a tanulmányozás alapján a porosz országgyűlésen 1880-ban decz. 15-én tartott beszédében nem ajánlotta volt, hogy a kézimunka-tanítást a fiúiskolába kötelezőleg bevigyék.

Ha az iskolai kézimunka történéjék végig tekintünk, a következő tanulságokat vonhatjuk le belőle.

A kézimunka-tanítás gondolata nem a legújabb idő találmánya s eddigelé már nagyon sokféle változatokon ment keresztül. Egyszer-egyszer fellelkesedtek érte s bár abba-abbahagyták, az ilyen felbuzdulás mindig eredményezett valamit a tanügy terén, ha nem épen azt is, a mit a kézimunka apostolai tulajdonképen akartak.

A tanulók foglalkozásának gondolata közvetve vagy közvetlenül létrehozta eddigelé a szegénynevelő iskolákat, a Fröbel-intézeteket, az iskolai kerteket, az iparos növendékek iskoláit, a műfaragó, gyermekjáték készítő, szövészeti, általában háziipar fejlesztő iskolákat, tulajdonképeni ipariskolákat, fejlesztette a rajz és mintázási oktatást, meghonosította a női iskolákban a női kézimunka-tanítást, a munka-mesteruői képzést, a tulajdonképeni nőiiparoktatást; de még eddigelé az országos kiállítás tanusítása szerint is nem találta meg azt az alakot, mely szerint a tulajdonképeni nevelő-oktató fiúiskolák rendszerében egy találóan beillesztett s minden szakértő előtt első tekintetre nélkülözhetlen szükséges életre való műszervet képezzen.

Jelenleg is háromfelé irányul a fiiskolai kézimunkát pártolók nézete.

Az egyik csoport a Kindermann, Wagemann, Pestalozzi, Fellenberg, Klauson-Kaas stb. nyomán arra törekszik, hogy valami mesterségre tanítsa meg növendékét. Ez iskola hívei közül némelyek azt is felvették programjukba, hogy a gyermekek már az iskolában értékesítsék munkájukat, azaz pénzt szerezzenek,

A másik csoport követői csak nevelő eszköznek tekintik az iskolai kézimunkát s tiltakoznak amaz előbbi, szertintök butító materialistikus rendszer ellen.

Ezen elv vallói a Comenius, Basedow, Francke, Locke, Salzmann, Michelsen, Biedermann, Schwáb nézetei s a finn és svéd kézimunkás iskolák nyomán azt tűzik ki a kézimunka-tanítás céljául, hogy ügyesedjék a gyermek keze, szemmértéke, fejlődjék ízlése, kapjon kedvet a munkához s általában szerezzen gyakorlati ügyességet.

A harmadik nézet pártolói Rousszeau utján indulnak meg s azt állítják, hogy az iskolai kézimunka nemcsak gyakorlati szempontból hasznos, hanem a test és lélek harmonikus fejlesztése céljából nélkülözhetetlen. Ezek ismét két különböző nézet szerint válnak kétfelé. Barth, Götze s hívei úgy nézik a kézimunkát, mint hatványozott szemléltető eszközt a lélek összes tehetségeinek fejlesztésére paedagogiai tapintattal kiválasztott tantárgyak kezében. A tantárgy a fő, annak szolgál a kézimunka mint magyarázó, megértető eszköz.

Különbözik ettől a Heusingert és Fröbel követők felfogása, kik abból indulnak ki, hogy az ember első sorban cselekvő lény. Ezek is átbocsátják a kézimunkát az egyes tantárgyak szolgálataiba, de azon fentartással, hogy a tanításnál mindig előljárjon a megcsinálás s azt kövesse a megmagyarázás. Az előbbieknél a tanulást megerősíti, biztosítja, szilárdítja a kézimunka, az utóbbiaknál a kézimunka szükségessé, elkerülhetetlenné teszi a tanítást. Ha élesen akarnak szembe állítani a két különböző felfogást, azt mondhatnók, hogy a Barth-féle irány elébb teszi az elméletet s azután a gyakorlatot, míg a Fröbel-féle irány a gyakorlatról megy az elméletre. Azonban mivel a Barth iskolája ez ellen mégis tiltakoznék, azt lehet mondani, hogy ama jelzett harmadik felfogás hívei, kik a kézimunkát mint általános nevelő eszközt a tanításnak rendelik alá, mégis nagyon keveset különböznek egymástól.

Az iskolai kézimunka gondolatának eddig jelzett következményeiből s a reá vonatkozó különbözle nézetek eltérő voltából látszik, hogy ez az eszme még nincs tisztázva. Sok minden akadály áll az útjában.

Ezek közül felemlitek egy neányat.

Első akadály a tárgy terjeszkedő természete, mely tulajdonsággal egyébiránt közbevetőleg legyen megemlítve, kisebb-nagyobb mértékben a művészeti tárgyak is bírnak, a mennyiben ritka zene- és rajztanár van megelégedve azon óraszámval, a mennyi számára kiszabható.

A kézimunka ezen terjeszkedő természetéből lehet megfejteni azt a tapasztalást, hogy az iskolai kézimunka nagyon sok esetben kiforgatta az alapvető iskolát eredeti jellegéből s alkotott belőle gazdasági, ipari stb. fentebb jelzett szakiskolákat, de ezzel egyszersmind megváltoztatta az intézet eredeti szellemi irányzatát s eltért az iskola alapvető feladatától. Ezen áramlat legtöbbszörre elsodorja a tanító is, úgy hogy véghetetlen nagy ritkaságnak lehet tekinteni, hogy jó tanító legyen az, a kit az ipari vagy gazdasági foglalkozás szeretete megkap.

Nem messze kel vissza mennünk az időben, hogy megújítsuk emlékünkből azon állapotot, mikor általános

volt a panasa a miatt, hogy a tanítók igen elmerülnek a gazdálkodásban s itt-ott néha ipart is űznek, minélfogva tanítói kötelességeket elhanyagolják, sőt növendékeiket is a magok céljaira felhasználják. Ez az idő elmúlt.

De a kézimunka terjeszkedő természete mégis gyakran érezhető most is ott, a hol ez tantárgyul fel van véve, abban, hogy a kézimunka tanítója nem véve figyelembe, hogy a növendékeknek még sok minden tárgyat kell tanulni, igen sok munkát hagy fel otthonra. Erre öt természetesen, meglehet, hogy épen saját meggyőződése ellenére a körülmények s a tárgy maga kényszeríti. Ezen kedvezőtlen viszony fenyegeti különösen a női iskolákat.

Az iskolai hatóság s a közönség eredményt vár a munka-tanítónőtől, ha egyébként nem, azon az úton, hogy szóval s gyakran hirlapilag kitünteti azokat, a kik legtöbb tudnak sikert felmutatni. A mellőzés sérti az önzeteres tanítót s arra sarkalja, hogy ő is tegyen ki magáért. Ezt aztán a növendékek érzik meg egézségben s néha erkölcsben, mert nem példa nélküli az eset, hogy más által volt kénytelen a növendék megcsináltatni, a minek elvégzésére a legjobb akarat mellett sem jutott ki ideje.

Bizonyos, hogy a kézimunka terjeszkedő természete idővel mérséklődni fog a paedagogia világánál; de azt nem lehet tagadni, hogy ezen tulajdon most népszerűtlenti az eszmét, még pedig leginkább azok előtt, kik a nevelés eredményeiről őszintén aggodnak.

A másik ugyancsak a kézimunka természetéből eredő nehézség az, hogy különösen a fiiskolákra nézve még nem sikerült kiválogatni, hogy mit kell hát tulajdonképpen a kézimunkából tanítani. Ez természetes, miután a cél nem áll tisztán előttünk. Más a tananyag, ha iparos által iparost akarunk nevelni, a hogy ezen egy némely hívei ajánlják, kik a kézimunkát épen iparos által is tanítadják az iskolában; más megint akkor, ha csak a kezét, szemét stb. törekszünk egyesíteni e végül más tananyagának kell lenni abban az esetben, ha a kézimunkát a többi tantárgyak szabályozzák.

A többi tantárgyak tananyagát könnyebb megválasztani, mert azoknak törekvései összeolvadnak ugyan a végponton egy közös célban, de a mellett saját önálló céllal is bírnak, melyet elérni iparkodnak, hogy a harmonikus nevelés közös céljának kellően szolgálhassanak. A kézimunka tulajdonképeni saját célja az ipar, mely a nevelés általános céljába nehezen vezethető be.

A harmadik ismét a tárgy természetében fekvő nehézség az, miszerint nem lehet tagadni, hogy a kézimunka csakugyan inkább a reális világ körében mozog.

Erről az oldalról támadták meg a fiiskolai kézimunkát különösen a németországi tanító-egyesületek, melyeknek tárgyalási rendén olyan példákat is megemlítenek, hogy az iparos ingyen vállalta el egy iskola növendékeinek összes tanítását azon jövedelem fejében, a mit a gyermekek munkái árából bekap. Aztán, hogy a kevésbé művelt szülőket arra kaptja, hogy minden tantárgy értékét abból itéljék meg, hogy mennyi közvetlen hasznot várhatni belőle, mely gondolkodás a szülőkről a gyermekre is átmenne s megszoknák, hogy valamint tenni, úgy gondolni, érezni és csak annyit kell, a mennyit kamatosztól visszavárhatunk. Nem szükséges, hogy ez úgy legyen, elég a kézimunka népszerűtlentítésére az is, hogy ha viszonyba hozzák ilyen következménnyel.

Ehez járul még az, hogy a hogy a fiiskolai kézimunka nagyobb része sok lim-lommal jár, az anyag piszkos, nehezen szerezhető meg az eszközök, sebet ejthetnek a gyermekeken, drágák, a munka olyan, mely a kezét még

egyfelől idomitja, másfelől megnehezíti; a ruhát rongálja, zajjal jár, tágas tért igényel stb. Mindezek ismeretes érvek a kézimunka ellen.

Forduljunk a gyermekek felé. A kézifoglalkozás mindenesetre kedves a gyermekeknek, s üdülést szerez a tanulásban kifáradt léleknek. Az sem áll, hogy mellette annyi tananyagot meg ne lehetne tanítani helyes módszerrel, a mennyire éppen népiskolában szükség van.

Hiszen, a módszer rovására legyen mondva, itt-ott már jelenségekkel találkozunk, hogy egyes tantárgyakból oly részletek tanítására fordítják a felesleges időt, a melyek minden kár nélkül elhagyhatók lennének. Aztán a leányiskoláknál szemmel látható példa mutatja, hogy a leányok sok kézimunkát elvégeznek, s mégis teljesen kiállják a versenyt a fiukkal egyéb tárgyakban is.

A nehézség egyebütt van, itt abban t. i., hogy a kézi foglalkozás csak akkor ad üdülést a léleknek s a testnek, ha megfelel az illető egyén természetének, tehetségének. Ellenkező esetben a kézimunka fásaszt, a körülmények szerint erőlteti vagy bilincsbe veti a képzelmet, figyelmet s a test összes erőit. E hibába még a Fröbelkerte is könnyen beléesnek. A szabadban játszó gyermekekre vetett egyetlen pillantás meggyőzi a szemlélőt arról, hogy a gyermekek egyéni, testi, lelki tulajdonaik mértéke szerint különböző foglalkozást, más-más játékot keresnek magoknak.

Ezért nagy teladat a kézimunkát aképen vezetni, hogy az a gyermekeknek valósággal felüdítő eszköze legyen, s meg legyenek nyugtatva azok, a kik a felett aggodnak, hogy a tulságba hajtott tanítás felemészti a test egészségét, s elbutítja a lélek természetes fogékonyságát, mert testi erő tekintetében már a mai nők példája nem sok buzdítást foglal magában a kézimunka ösvénye felé. De van még egy más baj is, mely a tanító helyzetéből ered. Először is csak azt jegyzem meg, hogy legalább is a ritkábbak közé tartozik az az eset, hogy a tanító a tanításból tanulmányt csináljon, s azt kedvvel, hogy úgy szóljak bizonyos szenvedélylyel folytassa, s amellet még kézimunkával is örömet foglalkozzék.

De lássuk tovább! Volt idő, hogy az ifju iparosnak készült, s az is lett, de aztán szükségből vagy hajlam szerint tanítóságra adta magát. Az ilyen tanítóknak rendszeren nem volt semmi tekintélyök, mert mind az iparosok, mind a tanult emberek kontároknak tartották. Ez állapoton segített nálunk az 1868. XXXVIII. t. cz. midőn kimondta, hogy ezután csak szakképzett tanítók foglalkozhatnak tanítással.

Most a tanító ha egyébként kötelességét teljesíti, önzéssel is állhat meg bárki előtt, mert szakmáját, ha úgy tetszik, az ő saját mesterségét ő tudja legjobban. — Ha egy ügyes tanító tanítását végig hallgatja egy iparos, azzal a meggyőződéssel kell hogy elhagyja az iskolát, hogy a tanításhoz is érteni kell, s esetleg, hogy talán még ő is hallott vagy látott valami újat.

Ha a tanító társalgásából az tűnik ki, hogy ő a nevelés-oktatástani kérdésekkel örömet foglalkozik, s habár a gazdának, iparosnak, kereskedőnek az ő speciális foglalkozásuk részleteiben szívesen átengedi is a szót, s e tekintetben versenyre sem kíván velök állani; mindazonáltal mint művelt ember saját szakja mellett az általános emberi művelődés fejlődését is figyelemmel kíséri, s olvasás általán tud is valami olyat mondani, a minek az illető szakember hasznát veheti: a tanító ilyen fellépése megnyeri a szülőt, s emeli a tanító tekintélyét.

Más viszony áll elő azonban akkor, ha a tanító az

iskola látogató asztalosnak egy széket, a kosárkötőnek egy kosarat stb. mutat be, mint saját vagy növendékei munkáját. Az iparos a tanítóban most már nemcsak pályakritika-társát, hanem éppen vetélytársát látja s a kritika a helyzet természeténél fogva talán még az igazság határát is túl fogja lépni s mindenesetre a tanítói tekintély rovására üt ki.

Az is figyelmet érdemel, hogy manapság a munkafelosztás korát éljük világszerte; minélfogva elég valamely pályán a tekintély s hitel lerontására már csak az is, ha valakiről az a hír terjed el, hogy mindenhez akar érteni. De miért számítsam elé mindazokat az ellenvetéseket, a melyeket a fiúiskolai kézimunka ellen paedagogusok, tanítók, iparosok, s általán a kérdés iránt érdeklődő szülők eddigelé már felhoztak. Annyira ki van már meritve e kérdés, hogy elméletileg alig lehetne valami újat ellene mondani.

Azonban mindezek mellett az eszme még mind tartja magát, s tekintélyes férfiakat számlál hivei közé, s azok között a magyar tanügy terén is kitünő szakembereket, kik az ellene felhozható érveket mind ismerik, s áttanulmányozták s az eszmével mégsem hagynak fel.

Ily helyzetben hiba lenne a tárgy felett könnyedén napirendre térni.

Annyi bizonyos, hogy a gondolat termékeny s termékessége bár eddig is sokféleképen nyilvánult, még nincs kiaknázva. Valószínű, hogy mint a leányiskolába már be van vité a kézimunka, előbb-utóbb elkövetkezik a sor rendre a fiúiskolákra is.

Eljő az idő, hogy azon ismeretek, melyek az élet napi teendőivel foglalkozó embereknek szükségesek annyira átmennek a társadalom köztudatába, annyira közkeletűek, közönségesek lesznek, hogy megszerzésük a párhuzamosan tökélyesbülő módszer segítségével nem vesz annyi időt igénybe, mint most.

A tanító nagyobb sikerrel tanít, mert kitanulja a módszernek minden fogásait; a tanuló gyorsabban halad, mert oly körben forog, melyben úton-útfélen tanulást lát, hall. Azonban a tanítónak akkor sem szükséges iparossá válnia, hogy mint némelyek biztatják, e foglalkozással szaporítsa jövedelmét.

E helyett helyesebben cselekszik a tanító, ha szabad idejét az önmivelés mellett órák adására, s nyáron arra fordítja, hogy begyűjti a gyermekeket kisedővódákba s ezáltal használ a szülőknek s gyermekeknek, s a mennyiben az új foglalkozásnak új javadalmaszt kell maga után vonni, gyarapítja a maga bevételét is. Bizton remélhető, hogy a gyermekkeretek létrehozásában érdemeket szerzendő tanítókat a maga körében az Erdélyi Magyar Közművelődési Egylet is segíyezni fogja. Ez okból a kézimunka-tanítással felszerelt képezdéknek sem azt kell szem előtt tartaniok, hogy a növendékek olyan iparczikkeket állítsanak elé, melyek a piacon adás-vevés tárgyát képezzék, s a növendékeknek s majdan tanítóknak mellék foglalkozás révén netalán jövedelmet biztosítsanak.

A képezdében olyan kézimunkák tanítandók, a melyekre paedagogiai szempontból a népiskola tanulóinak szüksége lehet. Ezt az anyagot kell a képezdei munkatanítóknak szakértelemmel kiválasztaniok s módszeresen feldolgozniok, mert csak így felel meg céljának a képezdei munka-tanítás, melyet éppen a jelzett okból paedagogia képzettséggel nem bíró iparosokra bizni miut némelyek tesznek, nem lehet.

Másik feladatuk a munka-tanítóknak az, hogy a hol ez még nem történt még, kezdjék el kísérletképpen a gyakorló-iskolákban a kézimunka-tanítást, sőt az illető iskola

hatóság által megegyengetett úton tegyenek kísérletet más kézügyben álló népiskolákban is, hogy úgy a magas kormány, mint a tanügy iránt érdeklődő közönség, elméleti fejtegetések helyett szemmel látható tapasztalatokra építhessék okoskodásukat.

E tekintetben a magas kormány jó czélu nemes törekvését, a kérdés újabb meg újabb tapasztalatokon alapuló tanulmányozása által támogatni a tanítótestületek is tartják kötelességöknek.

Fazakas József.

Titkári jelentés.

A kolozsmegyei tanító-egylet 188³/₅. egyleti évi működéséről.

Tisztelt közgyűlés!

A lefolyt 188³/₅. egyleti évvel tanító-egyletünk im már 14-ik évét fejeztük be. Alapszabályaink értelmében tartozunk az ezen évben kifejtett működésünkről a tisztelt közgyűlésnek számot adni.

Visszatekintve ezen működésre, a teljesített kötelesség érzetével jelenhetünk meg a tisztelt közgyűlés előtt, mely nem beszélhet ugyan világra szóló eredményekről, de tettekről és munkáról, melyek a tökélyesedés biztos útjaira vezetnek.

Működésünk vezérlő eszméje volt, a nyert megbízatás alapján, a rendelkezésünkre boesátott módok és eszközök segítségével a nevelésügy magasztos munkájának tökélyesbitéséhez járulni. Hogy minő eredménnyel teljesítettük feladatunkat, arról ítéljen a tisztelt közgyűlés, miután azon mozzanatokot, melyek egyleti életünk ez évében felmerültek, felsoroltuk; a központi választmány. az állandó szakbizottságok, a vidéki körök működését tárgyilagosan és történeti hűséggel előterjesztettük.

Tantestületünk központi választmánya 1884. nov. 8-án kezdé meg működését, és összesen 13 gyűlést tartott, és pedig 11 rendest, és 2 rendkívülit, melyeken 128 ügyben hozott határozatot. Első sorban beszámolunk arról, mikép jártunk el az 1884. év október utolsó napjaiban tartott közgyűlés által reánk bizott teendők körül. A közgyűlés határozata folytán köszönő iratot küldtünk azoknak, kik az 1884. évi közgyűlés rendezése és sikere körül fáradoztak. Ugyszintén kiadtuk az 188³/₅. évi egyesületi tisztviseleőknek a szokásos felmentést.

Ugyanazon közgyűlés által megbízott a választmány, hogy a közgyűlésre meg nem jelent tagokat utólagos igazolásra, esetleg az alapszabályok értelmében megállapított büntetési díj befizetésére szólítsa fel. A felszólítottak mindannyian alapos okokkal igazolták távolmaradásukat s így a büntetéspénz beszolgáltatása alól felmentettek. Ezen közgyűlésen elfogadtattott azon indítvány, mely szerint a tanítók árvái és özvegyei ügyei a választmány útján pártolólág terjesztessenek fel az illetékes tanulmányi hatósághoz, a folyó egyleti évben nem nyert gyakorlati alkalmazást, miután ily ügyben való közbenjárásra a tantestület nem lett megkeresve.

A közgyűlés azon határozata is, mely szerint a tantestület tagjainak névsora volt összeállítandó a választmány által, keresztül vitetett. Ezen névsorból kitűnik, hogy az egyletnek van 5 tiszteletbeli tagja, 49 alapító, 19 pártoló és 121 rendes tagja. Tiszteletbeli tagjaink közül Szász Domokos úr Erdély református

püspöki székébe választatott meg, mely örömteljes kiüntetés miatt a választmány küldöttségileg jelent meg a püspök úr lakásán, hol a tantestület elnöke szerencsekívánataink tolmácsa volt.

E helyt kell még jelentést tennünk és megemlékeznünk két tiszteletbeli tag Indali Péter képezdei tanár, és Demeter Samu zagoni ref. lelkész elhunytáról, kikben a tanügy lelkes bajnokait, az elsőben egyletünk azon kívül első elnökét veszette el. A választmány ezen veszteség felett őszinte részvételének jegyzőkönyvileg adott kifejezést.

Igy befejezve a közgyűlés által reánk bizott teendők elintézéséről szóló rövid jelentésünket, áttérhetünk azon intézkedések ismertetéséhez, melyeket a választmány saját felelősségére tett meg. Nem lehet feladatunk e helyt a 13 választmányi gyűlésen tárgyalt és elintézését nyert ügyeket felsorolui, azt hisszük elég lesz csak a leglényegesebbeket felemlíteni:

Ilyen az Eötvös alap ügye, mint a tanítószág közös ügye, ez év folyamán a választmány kiváló gondoskodásának tárgyát képezte. A közgyűlés által az Eötvös alap pénztárnokává választott Dr. Ferenczi Zoltán úr ezen állásáról leköszönvén, a választmány ezen tisztelet Elek Gyula kartársra bizta. Itt akarjuk megjegyezni, hogy egyesületünk választmánya és tisztikara személyzetében csak ennyiben fordult elő változás.

Az Eötvös alap pénztárnoki jelentéseiből kitűnik, hogy a tantestület majdnem minden tagja áldozza filléreit e nemes czélra. Bárha a haza összes tanítói seregének össze azon zászló körül, melynek homlokzatára a magyar tanügy újja teremőjének neve van írva.

A választmány gondoskodásának második tárgyát képezte a tanítók árvaházának ügye. A tantestület tagjai ezen alap létrehozásához 164 forinttal járultak, mely összeg a kezeink közt levő nyugta szerint Nagy Kálmán pénztárnok által az árvaházi alap gyűjtő bizottság pénztárába még márczius hóban szállíttatott be. Karoljuk fel, tisztelt kartársak ez ügyet, mely kizárólagosan a saját ügyünk s legyen szabad itt azon óhajtatnak kifejezést adni, vajha tantestületünk tagjai mindnyájan ezen alap gyarapításához járulnának a jövőben is.

Mélyen tisztelt közgyűlés!

A mult év december hó utolsó napjaiban Erdélyben, szűkebb hazánkban megindult a mozgalom, egy az önfentartási ösztön által sugalmazott és követt közművelődési egyesület létesítésére. Ezen egyesület létesítéséhez és áldásos működéséhez az összes magyarság áldozatkészsége szükséges. A magyar nemzet kétségtelenül lelkesült ezen egyesület létrejöttén s így a központi választmány, meg nem várva a közgyűlés határozatát, az utólagos jóváhagyás reményében a mozgalom megindulása után azonnal bejelentette tanítótestületünket alapító tagnak és kötelezte magát a tagsági díjat 5 éven át 20 forintnyi részletekben fizetni. Együttal értesítve erről a tantestület vidéki köreinek elnökségeit, felkértük azokat, hogy a kör tagjai közül minél többen lépjenek be ezen egyesületbe mint rendes tagok. Ezen felszólításnak szép eredménye volt, mert a kör gyűlések jegyzőkönyveiből értesültünk, hogy választmányunk határozata, mely szerint az egylet alapító tag lett, lelkesültséggel vétetett tudomásul és a kör tagjai egyenkint is szép számmal léptek az egylet rendes tagjai közé.

Egyleti életünkben egy kimagasló eseményt szűlt a biharmegyei tantestület f. év április 18 án kelt át-

irata, melylyel tantestületünk ezen egylet július 7 és 8-án tartott gyűlésére hivatott meg. Ezen meghívó oly őszinte bizalommal, kartársi örömmel, tanítótestvéri szeretettel és magyar barátsággal fogadtatott általunk, mint a milyennel az szerkesztve volt. Választmányunk azonnal intézkedett ezen meghívó közzétételéről, melynek eredménye lett, hogy tantestületünk 24 tagja egyletünk elnökének Benedek Samu és a megye tanügyi vezérének Váradi Károly kir. tanfelügyelő urak vezetése alatt Nagyváradon képviselte az egyletet. Képviselőink a biharmegyei tanítóttestület minden tagja által, főleg azonban nagyságos Sipos Orbán miniszteri osztálytanácsos és kir. tanfelügyelő ur és Eszenyi Sándor elnök ur által oly fogadtatásban részesültek, hogy ezen szeretet és kartársi ragaszkodásért mi csak jegyzőkönyvileg tudunk hálánknak kifejezést adni. Ezen kirándulás alkalmával e két egylet testvéregyletté alakult. Már akkor is azon óhaj fogamzott meg bennünk, bárha ezen szellemi rokonság megerősítésére mihamarább adassék alkalom. Választmányunk ezen alkalmat kereste és megtalálta, mert határozata folytán a kolozsmegyei tanítóegylet nevében meghívta a biharmegyei tantestületet a mostan folyó közgyűlésünkre. Midőn ezen meghívás alapján megjelent vendégeinket és kartársainkat e helyt is hazafiai örömmel üdvözölni kötelességünknek tartjuk, egyszersmind kérjük őket: tartsák a körünkben töltendő egy pár napot oly emlékezetben, mint a mily örömmel emlékezünk meg mi a nagyváradi napokra. Éljenek! Tisztelt közgyűlés! A választmány első teendői közé tartozott szakbizottságokat küldeni ki, melyeknek az alapszabályok értelmében feladatuk volt, a nevelésügyi téren felmerülő nevezetesebb jelenségeket alapos tanulmányok és vitatkozások tárgyává tenni és a könyvtárolom terén megjelenő népiskolai tanterveket bírálat alá venni. E két bizottság november 11 és 18 án alakult meg. A nevelésügyi bizottság tagjaivá ajánkoztak: Fazakas J., Boér G., Kozma J., Benedek Á., Pap Mariska, Békésy Lila, Binder Laura, Erb. F., Staudner Gy., Szentgyörgyi Lajos, Nagy K., Balázs J., Váradi A., Propper F., Kiss Sándor, Sárdi J., Kolozsvári A., Dézsi L., Benedek J., Elek Gy., Gazsi J., Bőjthe L., Schvarczel Á., Mohl Irma, Szigethi Katalin, Salamon Klára, Benedek Samu és Molnár József. Ezen bizottság elnöke volt Kozma József igazgató, jegyzője Váradi Albert kartárs. Gyűléseit minden hó 1-ső és 2-dik keddjén tartotta meg d. u. 5 órakor az egylet helyiségében. Tartott összesen 7 gyűlést.

Paedagogiai tétel kidolgozására és vitatételek felállítására elsőnek Rieger Imre ur jelentkezett, ki az országos tanítógyűlés szervezeti szabály tervezetét tárgyalta és következő kérdések felett indít meg élnék eszmecserét: 1. Van-e szükség az országos tanítógyűlések fentartására. 2. Egészséges alapon van-e szervezve. 3. Ha a szervezés alapjául a tankerületenként való választást fogadjuk el, mily módozatokkal történjék az?

A bizottság az országos tanítói gyűlések megtartását szükségesnek tartja. Tárgyalva a tervezetet, azt általánosságban elfogadja, némely csekélyebb módosításokkal még részleteiben is, így a hitelekezetek 14 képviselője kihagyandó, mert a felekezetek közt surlódásokra ad okot és miután a felekezeti egyesületek is küldik képviselőiket, fölösleges is volna.

Második tétel előadójául Nagy Kálmán tagtárs jelentkezett, ki az ismétlődő iskolákról értekezett. Ezen értekezés alapján megkeresett a kir. tanfelügyelőség, hogy a közoktatási törvények alapján ezen intézmény

megvalósításához hivatalos tekintélyével közreműködni sziveskedjék. Kozma József igazgató értekezett az olvasókönyvek szerkesztéséről. Előadó 21 pontban tárgyalja azon kellékeket, melyek olvasókönyvek szerkesztésénél szem előtt tartandók és melyek a Család és Iskola 7-ik és 8-ik számában található. Értekező kimutatta a különbséget a real és önálló olvasókönyvek között, melyek közt az utóbbit pártolja, mert a realiskolákkal túltömött olvasókönyv célt téveszt és annyit sem ér, mint egy rossz tankönyv. A bizottság előadó nézetét elfogadja.

Benedek Samu ezen tétel felett értekezett: Van-e szükség az irva-olvasás előgyakorlataira. A bizottság előadóval egyetemben szükségesnek tartja ezen előgyakorlatokat, mert üdvös, hogy a tanítvány minden tárgy tanításához előkészíttessék. Ily módszer mellett könnyebben, kevesebb fáradsággal tanítható az irva-olvasás. Együttal ajánlja a bizottság Gyertyánffy István Előgyakorlatok a magyar irva-olvasás és rajzolás tanításához cz. művét.

A könyvbíráló bizottság tantestületünk második állandó bizottsága összesen 11 gyűlést tartott, melynek elnöke Fazakas József jegyzője Elek Gyula volt. Tankönyveket ismertettek vagy bíráltak a következő tagok:

Fazakas József: Magyarország története párhuzamosan alkotmányunk vázlatával és a főbb világ események függelékével. Irta Barna J.

Váradi Albert: Földrajz a róm. kath. népiskolák számára. Kovács Páltól.

Staudner Gyula: Egészen új szerkezetű A. B. C. Irta Indali Péter. 1884.

Göcs Eszter k. a.: Magyarország története. Irta Jókai Mór. 1884.

Erb Frigyes: Képes Természetrájk tekintettel a gazdaszatra és egészségtanra. Irta Seidel Pál, 1882.

Pap Mariska k. a.: A magyarok története és a világtörténelem főbb eseményei. Irta Seidel Pál, 1881.

Czirják Albert: Gyakorlati németnyelvtan. Irta Klingenberg Jakab, 1884.

Schvarczel Ádel k. a.: Magyarok története kapcsolatban a világtörténelem nevezetesebb eseményeivel. Vargyas Andre, 1879.

Deák József: Számvetés a népiskola II. III. IV. osztályai számára. Irta dr. Császár Károly, 1883.

Binder Laura k. a.: Földrajz népiskolák számára. Irta Laky Dániel, 1883.

Sárdi István: Mértékmutató megfelelő mértani és szabadkézi rajzmintákkal. Irta Propper Ferencz, 1884.

Szentgyörgyi Lajos: Nyelvtani gyakorló-könyv a népiskola II. III. IV. oszt. számára. Irta Nagy László, 1881.

Elek Gyula: Magyar nyelv-tani kézikönyv a népiskola II. oszt. számára. Irta Belicza József, 1884.

Dr. Bartók István: Terményrajz népiskolák számára. Irta Sente József. Természetrájk népiskolai használatra. Irta Szőke István.

Molnár József: Szabadkézi rajzminták alsóbb ipariskolák számára. Irta Vidéky János, 1882.

Dr. Ferenczi Zoltán: A magyar helyes írás rendszerének alapvonalai. Kmety István, 1884.

Kozma Józsefné urasz.: Magyar olvasó és nyelv-képző-könyv. Szirmai Vörös Szilágyi, 1884.

Kolozsvári Albert: Népiskolai olvasókönyv IV. oszt. számára. Irta Vass Mátyás, 1884.

Ezen munkákból, mint iskolai könyv ajánlatott a bizottság által:

Kovács Pál: Földrajz a római kath. népiskolák számára.

Indali Péter: Egészen új szerkezetű A. B. C.

Klingenberg Jakab: Gyakorlati német nyelvtan.

Vargyas Endre: Magyarok története.

Dr. Császár Károly: Számvetés a II. III. IV. osztály számára.

Laky Dániel: Földrajz a népiskola számára.

Propper Ferencz: Mértékmutató.

Nagy László: Nyelvtani gyakorlókönyv.

Beliczai József: Magyar nyelvtani kézikönyv.

Vidéki János: Szabadkézi rajzminták.

Vass Mátyás: Népiskolai olvasókönyv IV. osztály számára.

Szirmai Vörös Szilágyi: Magyar olvasókönyv és Nyelvképző. II. III. IV. V. VI. kötete, csak azon esetben, ha ugyan célravezető az oly olvasókönyvek, melyekben minden más tankönyv egyesítve van.

Nem ajánlatnak: Jókai: Magyarország története.

Barna: Magyarország története.

Seidel Pál: Természetráajz.

Seidel Pál: A magyarok története.

Szente József: Természetráajz.

Szöke István: Természetráajz.

Kmety István: Magyar helyesírás rendszere.

Knöpfler Sándor: Földrajz című munkái.

A két szakbizottság munkálataiból meggyőződhetett a tisztelt közgyűlés, hogy a nevelésügyi bizottság elég változatosságu tételeinek megvitatásával: a könyvbíráló bizottság pedig bírálataival tanügyünk fejlődését előmozdítani iparkodott.

Miután a válaszmány és a központban levő szakbizottságok működéséről részletesen beszámoltunk, hátra van még a tantestület köreinek működéséről szólanunk.

A tantestület területi felosztásában változás nem történt, a vidéki körök száma nem szaporodott. Az 1884—85. évben tantestületünk köre volt: a központi, a bánffy-hunyadi, a nagyalmási, a mócsi és a gyalui.

A központi kör ez évi gyűlései elsejét febr. 14-én tartotta meg Czirják Albert elnöklete alatt. Jegyzője volt Balázs József. Tanítást tartott Gunesch Károly ur az énekből a polgári iskolában, mely a jegyzőkönyv 4 pontja tanúsítása szerint sikerülnek nyilvánított.

Felolvasást tartott dr. Bartók István „A közegészségügy s a szünidei gyermek telepek” című tételről, melyben az iskolába járó gyermekek jelenlegi egészségi állapotait tünteti fel és ezeknek megőrzésére főbb tényezőknék a tanítókat és lelkészeket tartja.

Dr. Ferenczi Zoltán polg. iskolai igazgató tartott szabad előadást a nyelvtanítás köréből, élvezetesen és példákkal illusztrálva, hogyan kell a magyar nyelv alakzatait egyszerűen megérthetőkké tenni.

Mindkét értekezést köztetszéssel fogadtattott.

Második gyűlését május 22-én tartotta. A gyűlést a tanítónőképezde növendékeinek éneke nyitotta meg és fejezte be. Nyilvános tanítást tartott Pap Mariska kisasszony a gyakorló-iskolában az ernyős növényekről, mely a hallgatóság részéről elismerésben részesült.

De Gerando Antonia urhölgy felső leány-iskolai igazgatónő szabad előadásban ismertette Cheve énektanítási rendszerét.

Dr. Jenei Viktor egyetemi tanár, egyletünk alapító tagja, szabad előadásban értekezett a rongyos egyletéről, melynek célja összeszedett ruhaneműek árából és más könyöradományokból szegény iskolás gyermekeket ruhával ellátni. Hogy ezen egylet célját elérhesse, lelkes közreműködőkre van szükség és ezen közreműködésre leginkább a tanítók vannak hivatva. Felszólítja a kör tagjait közreműködésre és segédkezésre. Ezen felszólításra elhatározta a kör, hogy minden egyes tagja köteles segédkezni és elnöki felszólításra az adakozások összegyűjtésére ajánlkozni. Miután kívánatos, hogy ezen nemes célra törekvő egylet mindinkább virágozzék, a tisztelt közgyűlés is hivatva lesz ez ügyről értekezni és utat-módot találni ezen ügy előmozdítására.

Tantestületünk második köre a bánffy-hunyadi volt, mely ezen egyleti évben összesen három rendes gyűlést tartott Bánffy-Hunyadon. A tagok mindig szép számmal és érdeklődéssel vettek részt, s gyűlések tárgyait nyilvános tanítások tartása, azoknak megbírálása, felolvasások, módszertani vitatételek tárgyalása képezték. Ugy a tanítások, mint a felolvasások elismerésben részesültek. Tárgyaltattott két vitatétel, u. mint: Lehetséges-e, hogy az írva-olvasási előgyakorlatok egybe kapcsolassanak és egyidejűleg taníttassanak a tulajdonképi tárggyal s ha igen, mily módon? Ezen vitatételre e válasz az a gyűlés határozata igenlő volt. Második vitatétel: Lehetséges-e az elemi iskolában a pótlékos kivonást tanítani s melyik osztályban? Erre vonatkozólag a gyűlés a pótlékos kivonást csak a IV. osztályban véli taníthatónak.

Czuczka János kartárs bemutatja új szerkezetű térkép tartó készülékét, mely célszerűbb mint a fal-, vagy tábla a térkép szemléltetésére..

Első gyűlését december 8-án tartotta meg, melyen elnöknek Szentgyörgyi Lajos, jegyzőnek Zámbo Gáspár választottak.

Nyilvános tanítást tartott Zámbo Gáspár az I-ső osztályban, a beszéd és értelemgyakorlatok köréből, az asztról. A tanítás sikerült. Czuczka tagtárs felolvasást tartott a tanító népszerűségéről, melyért jegyzőkönyvi elismerésben részesült. Második gyűlését márczius 24-én tartotta meg. Nyilvános tanítást tartott Kovács Dániel a felső fiúiskolában a magyar nyelvtanból, mely sikerült. A harmadik gyűlés június 1-én volt, melyen Gál Irén k. asz. a felső leányiskola I. osztályában tartott tanítást a magyar nyelvtanból sikeres eredménnyel. Bányai Árpád felolvasást tartott a „Túlterhelhetés a felső népiskolában” című tételről.

Ezekből láthatjuk, hogy a bánffy-hunyadi kör szép feladatának megfelelt. Három gyűlést tartott, melyeken érdekes felolvasásokat tartott, szép paedagogiai tetteket tett vitatkozásának tárgyává. Sietünk is e helyen e körnek elismerésünket kifejezni.

A nagy-almási kör gyűlését május 20-án tartotta meg, melyen elnökké, a Kolozsra kinevezett Benedek János helyébe, Szász Károly választott meg. Felolvasást tartott Szász Károly e tételről: Mi az oka, hogy az almási kör oly gyenge Értekezésében kimutatja, hogy szegénység, nemzetiségi különválás tagjainak kevés száma oka e kör gyengeségének.

Antal György ismertette Kovácsi Antal „Értekezés a takarékoságról” című munkáját.

Tantestületünk harmadik vidéki köre a gyalui. Első gyűlését 1885. január 21-én Gyaluban tartotta meg Bocz István kartárs elnöklete alatt, Solyom János jegyzősege mellett. Nyilvános tanítást tartott Bocz István a IV. osztályban, az egynevezőjű törtek összedásáról, teljes sikert aratva. Kovács Emma kisasszony tartott felolvasást a vallásos nevelésről. Felolvasásában fejtegeti a vallási nevelés szükségességét, melyet nevelni a tanítók feladata, mert minden tantárgy nyújt alkalmat arra. Borbély József szentlászlói tanító az olvasókönyvekről állít fel vitatételeket. Az olvasókönyvekről nem általában, hanem azon szempontból beszél, vajjon lehet-e az olvasókönyv az elemi oktatás alapja? vagy más szóval helyettesítheti-e a mostani segédtankönyveket? Hosszú és élénk eszmecsere után a gyűlés kimondja, hogy az olvasókönyv az elemi oktatásnak nem szolgálhat alapjául; a népiskola olvasókönyvében legkönnyebben összpontosíthatók az olvasás, írás és nyelvtan, kevésbé a földrajz, történelem, alkotmánytan és a reál tárgyak. E gyűlésen a vitatétel nem nyert teljes befejezést, s így az a kör második, április 29-én tartott gyűlésén is tárgyalatott. E gyűlésen Bocz István tartott nyilvános tanítást a VI. osztályban az alkotmánytanból, „az államról, állampolgárokról és kormányformákról,” mely sikerültnek ismertetett el.

Józsa Dániel kartárs nagy tanulmánynyal irt: Körünk teendői a közel jövőben című felolvasását tartotta meg. Ezen gyűlésen e felolvasásból kifolyólag kimondja a kör határozatúl: hogy évenként 3 gyűlést fog tartani; hogy e felolvasások és vitatételek tárgya a népiskolai tanítás és nevelés köréből veendő. A nyilvános tanításokra nézve marad a régi rendszernél, azaz minden tanító tanítson a maga iskolájában. A tartandó felolvasások és vitatételek egy munkakönyvbe irattassanak be.

Binder János „Még egy követelés a tanítótól” című tétel felett az önérték neveléséről és fejlesztéséről tartott gondtal és tanulmánynyal irt felolvasást.

Az első gyűlésről fenmaradt vitatétel befejeztetett következő tétel felállításával: Minő elvek szerint szerkesztendő az olvasókönyv. Előadó indítványára elfogadja a gyűlés a következő kellékeket: 1) Szerkesztessék az olvasókönyv a tanulók fejlettségéhez képest. 2) Olvasmányai kedveltessék meg az olvasást. 3) Olvasmányai legyenek szívkepzők, erkölcsnemesítő, nemzetisiek. 4) Az olvasó darabok szerkesztessenek eredeti magyar művekből. 5) Az olvasó darabok függjenek össze a tantárgyak anyagával, hogy azoknak kibővítésére, élénkítésére szolgáljanak. Itt kapcsolatosan kimondatott, hogy egy jól szerkesztett olvasókönyv nemcsak a nyelvtannak, de az összes tantárgyaknak lehet központja a teljesen osztott népiskolában. A gyalui kör, mely csak rövid ideje áll fel, életrealitásának munkásságának igen szép és sok jelét adta, mi miatt köszönetünket és elismerésünket fejezzük ki.

Az egylet ötödik köre a moci, mely f. év szeptember 22-én tartotta meg gyűlését Juhos Márton úr elnöklete alatt. Tanítást tartott Gál István a III. és IV. osztályban a földrajzból sikerülten.

Juhos Márton vitatételt állít fel, és pedig: Van-e haszna a fatenyésztésnek, s ha van, melyek azok szellemi és anyagi tekintetben? A tárgyhoz hozzászólván, a kör kimondatott, hogy a fatenyésztés hasznos, és pedig anyagilag, mert a föld értékét neveli, szellemileg, mert a népet hasznos foglalkozásra szoktatja, idejének célszerű felhasználását eszközözi, a korcsmától és pá-

linkaivástól tartja vissza. Ebben kívántuk a körök működését ismertetni. A szellemi működés ismertetése után tisztelt közgyűlés futó pillantást kell vetnünk azokra, a mik tantestületünk anyagi állapotát illetik. Ilyenek a közpénztár, a tanítótestület közlönyének ügye, a könyv és irattár, tanszertár. Eötvös alap és a tanítók segélyalapja.

I. Közpénztár.

Bevétel volt a számadási okmányok mellé csatolt kimutatás 9 tétel számszerint 224 forint 76 kr, mely összegből átvitel az 188⁵/₆-ik évre egy Fröbel részvény 50 forint; pénztári maradék készpénzben 61 frt 70 kr; tagsági hátrálék az első évekből 31 forint, és a jelenlegi évből 83 forint. Tesz ez összes bevétel 194 frt 70 krt.

Ezekkel szemben e kiadás a kimutatás 5 tétel szerint 113 frt 6 kr.

Ezek szerint hátrálékban 31 forint, és 83 forint mint be nem fizetett tagsági díj, 50 frt Fröbel részvény, és készpénzben 61 frt 70 kr.

II. Tanszertár.

A tanszertár készpénz vagyona a kolozsvári takarékpénztári betéti könyv 4667 sz. 5 könyv 667 lapja szerint az 188⁴/₅ évről a következő:

a) Készpénzben	137 frt 31 kr.
Kamatban	6 frt 77 kr.
Kölesön összegben	50 frt — kr.
<i>Összesen:</i>	<i>194 frt 08 kr.</i>

Átvitel az 188⁵/₆ évre névértékben 50 frt — kr.
Készpénzben 114 frt 08 kr.

Összesen: 195 frt 08 kr.

III. Segély alap.

A kolozsvári kiegészítő takarékpénztár szövetkezete 611 számú betéti könyvecske szerint volt az áthozatal az 188³/₄-ki évre készpénzben. 47 frt 17 kr.

kamatban 1 frt 05 kr.

188⁴/₅-ik évre készpénzben van 48 frt 22 kr.

kamatban 1 frt 20 kr.

Összesen: 49 frt 42 kr.

E szerint az átvitel az 188⁵/₆-ik évre készpénzben 49 frt 42 kr.

IV. Eötvös alap.

Az 1884. évi pénztár állapota az év végével volt készpénz 241 frt 92 kr, mely összegből az 1884. évi tagsági díjban felküldetett 36 frt — kr.

Marad 205 frt 27 kr.

A 205 frt 27 krból 204 frt 85 krajczár a 487 sz. betéti könyvecske szerint a kiegészítő pénztárban van elhelyezve, mely összeg az utolsó lezárásig 214 forint 65 krajczárra nőtte ki magát.

Az 1885. évi pénztár állapota:

1884-ről áthozatal 214 frt 65 kr.

Pénztári költségekből megmaradt — frt 42 kr.

1885. évi tagsági díjak 20 frt — kr.

Van a pénztárban 235 frt 07 kr.

Készpénz átvitel az 188⁵/₆-ik egyleti évre:

Közpénztár 61 frt 70 kr.

Tanszertár 144 frt 08 kr.

Segélyalap	49 frt 42 kr.
Eötvös alap	235 frt 07 kr.
Összesen:	490 frt 27 kr.

készpénzben.

Azaz négyszázkilenczven forint 27 krajczár.

V. Család és Iskola szakközlöny állapota:

A tantestület szaklapja, mely Erdélyben az egyedüli ily irányu lap, a szerkesztő szakavatottsága és fáradhatlan munkássága folytán, bármely ily irányu lappal kiállja a versenyt és Egyletünk mint kiadó ezen lapra büszke lehet.

Az 1884. év január 1-sejétől december végéig nyomtatott a lap 400 példányban, melyért fizetni kellett Stein János könyvnyomdatulajdonosnak 499 frt 20 kr. fizetett ezen összegből 383 frt 50 kr. fizetetlen 1884-ről 115 frt 70 kr.

Ezen összeg törlesztésére hátrálékban van még bevárandó 1884-ről 184 frt.; 1883-ból 111 forint.

A hátrálékosok valamennyie 1884 november 15-én felszólítottatott e fizetésre először, az kellő eredményt nem szülvén, 1884 december 15-én újból keményebb felszólítás intéztetett minden egyeshez. 1885-ben előfizető van helybeli 45, mult évben volt 49, apadás 4, vidéki van 206. Tisztelet és cserépéldány adatik 55 db. Tehát 306 példányban küldetik szét a lap.

VI. Tanszertár.

A tanszertárban levő 1—74-ik leltári szám alatt bejegyzett tanszerek a tanítóképezde gyakorló iskolájának előtermében vannak elhelyezve, mely taneszközök a kiküldött bizottság jelentése szerint Gazsi József tanszertárnok gondoskodása folytán rendben és tisztán találtak.

VII. Könyv és irattár.

Könyvtárunk állapota az 188 $\frac{1}{2}$ -ik egyleti év végén:

A.) Neveléstani csoportban	52 mű	58 kötetben.
B.) Népiszkolai kézikönyv	76 "	97 "
C.) Bölcsészeti-hittani	37 "	40 "
D.) Történelem-földrajzi	91 "	166 "
E.) Nyelvtani	64 "	78 "
F.) Mennyiségtani	20 "	25 "
G.) Természettudományi	75 "	101 "
H.) Szépirodalmi	69 "	92 "
I.) Politikai	26 "	53 "
K.) Évkönyvek	57 "	61 "
L.) Lapok	32 "	42 "
M.) Vegyesek	19 "	25 "

Összesen: 618 mű 838 kötetben.

Az irattárban van 2 db. levelező könyv, 1 db. index, 7 db. bekötött jegyzőkönyv; 3 évi jegyzőkönyv és az idej kötetlen.

A vidéki körök és szakbizottságok jegyzőkönyvei, egyleti irományok 12 csomóban, régi és új diszokmányi nyomtatványok. 3 db. egyleti pecsétnyomó, egy diszbe-kötési tábla és ez évi irományok.

Tisztelt Közgyűlés! Az elmondottakból a választmány nevében tantestületünk jelen állapotáról, a választmány intézkedéséről, a szakbizottságok és vidéki körök tevékenységéről, anyagi és szellemi haladásáról számot adva, a tisztelt közgyűlés következtetéseket vonhat. A teljesített munka és köteleesség érzetével fejez-

zük be tehát egyleti évünk munkásságáról szóló jelentésünket azon tiszteletteljes kéréssel, méltóztassék az ebben foglaltakat tudomásul venni, jóvá hagyni és nekünk a lefolyt évre a felmentést megadni.

Kolozsvárt, 1885. október 30-án.

Kápolnai József,
titkár.

Kolozsvár népoktatási intézetei.

Azon alkalomból, hogy a biharmegyei tanító-testület tagjai, tantestületi közgyűlésünkre Kolozsvárt becses látogatásukkal szerencsétlítették, érdekesnek sőt szükségesnek tartjuk városunk népoktatási intézeteit röviden ismertetni.

Kolozsvár népoktatási intézetei a következők:

1. *Állami tanítónőképezde.* Igazgatója Kozma József. Tanárai: Bartholomaidesz Adél, Benedek Áron, Bod Péter, Heinrich Józsa, Kozma Józsefné, Sárdi István, Stóger Béla. Megnyitott 1870-ben. Osztályai száma 4. Növendékei száma 86, kiknek legnagyobb része az intézetben benn lakik.

Ez intézettel kapcsolatban fennálló hat osztályu gyakorló iskola vezetőnöje Pap Mari.

2. *Állami tanítóképezde.* Igazgatója Paál Ferencz. Tanárai: Boér Gergely, Fazakas József, rendes tanár. Kápolnai József, rendes tanár. Molnár József, ipari szaktanító. Russu Viktor, segédtanár. Fennáll 1870. nov. óta. Osztályai száma 4.

A tanítóképezdével kapcsolatos gyakorló-iskolának vezetője Benedek Samu. Az öt osztályu fiúiskolában összesen 62 tanuló jár.

3. *Városi felsőbb leányiskola.* Igazgatónő De Gerandó Antonina. Tanerők: Binder Laura, Békési Lilla, Bournáz János, Butyka Viluca, Dr. Széchy Károly. Osztályai száma 4. Tanulói száma 96. Fenntartása évenként 9500 forintba kerül, miből 3500 frt állami segély.

4. *Városi polgári fiúiskola.* Igazgató Dr. Ferenczi Zoltán. Rendes tanárok: Dr. Bartók István, Czirják Albert, Deák József és Propper Ferencz. Megnyit 1870. nov. 7. Osztályai száma 4. Tanulói száma 129. Évi költségvetése 9390 frt.

5. *I-ső községi vegyes népiskola.* Vezetőtanító Nagy Kálmán. Rendes tanító Balázs József. Munkatanító Kolozsvári Józsefné. Megnyit 1878 október 6-án 2 tanteremben, 4 osztálylyal. Tanulói száma 120. Évi költségvetése 1600 frt.

6. *II-ik községi vegyes népiskola.* Vezető-tanító Kolozsvári Albert. Rendes tanító Elek Gyula. Munkatanító Göcs Eszter. Megnyit 1881 nov. havában 2 tanteremben 4 osztálylyal. Tanulói száma 120. Költségvetése évenként 1700 frt.

7. *Róm. kath. főgymnasium melletti elemi fiúiskola.* Igazgató Réti Márton. Tanerők: Glück József, Ludvig József, Orbán Dénes és Rieger Imre. 4 tanteremben 4 osztálylyal. Tanulói száma 240. Évi költségvetése 3500 frt.

8. *Év. ref. főgymnasium melletti elemi fiúiskola.* Igazgatói teendőkkal megbízott főgymn. tanár Parádi Kálmán. Tanerők: Fogarasi Béla. Klisch Lajos, Körösi József és Mező Dániel. 4 tanteremben 4 osztálylyal. Tanulói száma 120. Évi költségvetése 2600 frt.

9. *Unitárius főgymnasium melletti elemi fiúiskola.* Igazgatói teendőkkal megbízott középtanodai tanár Kovács

János. Tanerők Benczédi János. Móricz Ferencz és Ürmösi Sándor. 3 tanteremben 4 osztálylyal. Tanulói száma 68. Évi költségvetése 1600 frt.

10. *Ágostai hitvallású elemi vegyes népiskola.* Igazgató Turcsányi Gyula. Tanerők: Erb Frigyes. Gunesch Károly. Schusztar Károly. Turcsányi Gyuláné. Tannyelve magyar-német. 4 tanteremben 6 osztálylyal. Tanulói száma 220. Évi költségvetése 3400 frt.

11. *Belvárosi róm. kath. elemi leányiskola.* Igazgató Dr. Éltés Károly, apát-plébános. Tanítónők: Markó Matild, rendes. Mohl Irma, segéd. Péterffy Mari, rendes. Salamón Klára, rendes. Schwarzel Adel, rendes. Szigethy Kata, rendes. 5 tanteremben 6 osztálylyal. Tanulói száma 245. Évi költségvetése 3350 frt.

12. *Belvárosi ev. ref. leányiskola.* Vezető-tanítónő Vadas Zsuzsánna, helyettes tanítónő Békesy Teréz. 2 tanteremben 6 osztálylyal. Tanulói száma 92. Évi költségvetése 2000 frt.

13. *Külmagyar-utcai ev. ref. vegyes népiskola.* Vezető-tanító Szentgyörgyi Lajos, rendes tanító Staudner Gyula, munkatanítónő Szentgyörgyi Lajosné. Alapított 1834-ben. 2 tanteremben 6 osztálylyal. Tanulói száma 141. Évi költségvetése 1600 frt

14. *Unitárius elemi leányiskola.* Vezető-tanító Sárdi József, tanítónő Herbich Róza. 2 tanteremben 4 osztálylyal. Tanulói száma 40. Évi költségvetése 1100 frt.

15. *Hidelvi ev. ref. elemi vegyes népiskola.* Két külön helyiségben, a III. IV. és V. oszt. egy tanteremben, vezető-tanító Benedek József. I. és II-ik osztály, vezető tanító Dézsi László. Munkatanítónő Benedek Józsefné. Tanulói száma együtt 165. Ugyanezen iskola mellett gyermekkert is van, melynek vezetője Dézsi Lászlóné. Ez iskolák évi költségvetése 2000 frt.

16. *Kölkerti r. k. elemi vegyes népiskola.* Vezető-tanító Esztegár Tivadar. Ideiglenesen alkalmazott 1 bejáró munkatanítónő. 2 tanteremben 3 osztálylyal. Tanulói száma 75. Évi költségvetése 970 frt.

17. *Augusztus r. k. elemi vegyes népiskola.* Vezető-tanító Bójtó László. Munkatanítónő Losonczy Juliánna. 1 tanteremben 4 osztálylyal. Tanulói száma 96. Évi költségvetése 1250 frt.

18. *Szentpéteri r. k. elemi vegyes népiskola.* Vezető tanító Váradi Albert. Munkatanítónő Váradi Albertné. 1 tanteremben 4 osztálylyal. Tanulói száma 40. Évi költségvetése 700 frt.

19. *Gör. kath. elemi vegyes népiskola.* Tanító Marosán Jakab. 1 tanteremben 4 osztálylyal. Tanulói száma 40. Évi költségvetése 600 frt.

20. *Izraelita elemi fiúiskola.* Vezető-tanító Ilkovic Sámuel, tanerők még Thummerer Károly és Nusbecher Adolf. 3 tanteremben 4 osztálylyal. Tanulói száma 75. Évi költségvetése 1600 frt.

21. *Mária-Valéria leány-árvaházi elemi iskola.* Igazgató Török Berta. Tanítónők Lichtenstein Anna és Köleséri Kata. 2 tanteremben 6 osztálylyal. Tanulói száma 32. Évi költségvetése 1300 frt.

22. *Városi alsófoku ipariskola.* Igazgató Kiss Sándor. Tanerői bejáró óraadók számszerint 19-en. Fennáll 1874 óta. Osztályai száma 4. A párhuzamos osztályok és külön tanfolyamok száma összesen 11. Tanulói száma 535. Évi költségvetése 5000 frt.

23. *Városi ismétlő iskola* 5 külön helyiségben. 5 bejáró óraadó tanerővel. Megnyit 1884. nov. 4. Tanulói száma 167, Évi költségvetése 700 frt.

24. *Gegenbauer Józsefné magán leányiskolája.* Tanerők az intézet tulajdonosnőn kívül Hegedűs Ilka és 5 bejáró óraadó. 3 tanteremben 6 osztálylyal. Tanulói száma 45. Évi költségvetése 2085 frt.

25. *Duret Józsefné m. leányiskolája.* 4 bejáró óraadó tanerővel. 2 tanteremben 6 osztálylyal. Tanulói száma 20. Évi költségvetése 2015 frt.

26. *Bartha Anna m. leányiskolája.* 3 bejáró óraadó tanerővel. 1 tanteremben 4 osztálylyal. Tanulói száma 26. Évi költségvetése 1475 frt.

27. *Horváth Paula m. leányiskolája* 3 bejáró tanerővel. 1 tanteremben 4 osztálylyal. Tanulói száma 21. Évi költségvetése 1150 frt.

Közli

R. I.

Adalékok Fái András nevelői munkásságához. *)

Azt tartják a természettudósok, hogy bizonyos kedvező körülmények létrejötte és együttartása folytán bizonyos állatalakok feltűnnek s míg a körülmények kedvezők, nemesak hogy élnek és viráznak; hanem alkalmazkodó képességek folytán még jobban beékelik magokat a lét viszonyai közé; viszont pedig ha e kedvező körülmények elenyésznek, akkor ez állatalakok is lassanként kivesznek. Azt mondják továbbá, hogy valamely állatalak feltűnő elszaporodásával tüstént megjelenik és elszaporodik annak ellensége is, mely pusztítja és emészt.

Ehhez nagyon hasonló jelenség észlelhető az irodalom különböző korszakaiban is. A kedvező körülmények egy-egy alak vagy regényhősfaj szereplésének különösen kedveznek. Így jelent meg pl. nálunk a XVI-ik évszázadban az irodalomban a vallásos ember és hazafi alakja s meg a török ellen és német ellen harczoló kurucz; így a mult évszáz végén egy Mária-Therézia korából örökül hagyott magyar-ember-fajé, a loyális emberé; így a 40-es években a nép fiáé; majd a forradalmazó, 48-ban a honvédé, és utóbb a túró, de bizó hazafé az 50-es években. (Jókai: Uj földesur.) Ezzel kapcsolatban természetesen az is világos, hogy egy-egy ily irodalmi alak tulságos szereplésének ellenségei: a kritika, a satyra s hasonló fegyverforgató irodalmi hadfiak.

Mig azonban vannak oly irodalmi alakok, melyek rövid szereplés után teljesen kivesznek, vannak másrészt olyanok, melyek létföltételei folytonosan létezőn, folyton ők is fennmaradnak kisebb, nagyobb mértékben. Pl. mig a kurucz vagy labaucz alakja az irodalomból XVII-ik évszázai nagy szereplése után teljesen elveszett, más ilyen alak folyton fennmarad, milyen pl. az epedő szerelmesé, a vén leányé, a könnyelműé stb. Ez pedig onnan van, hogy egy némely ily alak mulékony viszonyoknak vagy intézményeknek kölcsönös felépését, a másik léte pedig általános emberi viszonyoktól függ. Így pl. a vén leány komikus alakja nem vesztet ki az irodalomból teljesen soha, mert vén leány mindig van és lesz is hihetően; de a bujdosó, harczoló kuruczé kiveszett azon viszonyok megszűntével, mely létre hozta. Megjegyzendő azonban, hogy az oly által-

*) Felolvasatott a kolozsmegyei tanítótestület 1885. okt. 31-én tartott gyűlésén.

nos természetű irodalmi alakoknak is némely irodalmi korszakban különös divatja van, s tehát jobban elszaporodnak az irodalomban mint máskor. Pl. házasságtörő nők mindig voltak, s az irodalom is mindig foglalkozott velök, de soha sem voltak annyira tárgyai az irodalomnak, mint a jelenkori francia regényben és drámában. Az ily jelenségnek oka az írók tehetségének természetén és hajlamán kívül egyéb társadalmi és irodalmi viszonyokban keresendő, a melyekre most ki nem térhetek. Röviden csak annyit jegyzek meg, tárggyammal kapcsolatban, hogy ez *érzelmes* (sentimentalis) *ember* oly alak szinten, mely az irodalomban mindig élt s állandóan föl-föl tűnt itt meg ott; de a múlt század végén egész Európa irodalmában rendkívüli mértékben elszaporodott.

Ugy látszik, hogy az *érzelmes ember* kifejlődése mint visszahatás fogandó fel ama mesterkélt, etiquette s udvari illettel szemben, mely XIV. Lajos udvarából egész Európában elterjedt s legkivált Angol- és Németországban hódított. Azonban utóvégre a mesterkélt élet, a mesterkélt életbe szorított ember kiállhatatlanná és unalmassá lett önmaga előtt. Egész élete úgy tűnt fel, mint egy nagy hazugság, melyben lealacsonyítja természetét, midőn bábbá erőszakolja a divat kedvéért, lealacsonyítja a természetet, mert a szalont jobban bámulja, mint a természet hatalmas erdejét s amannak parfümös illatát többre becsüli ennek erős éltető levegőjénél s lealacsonyítja a vadrózsát, midőn a csinált virág mesterkélt szirmai jobban tetszenek.

Ugy látszik, hogy forradalom áll elé az izlésben. Ugy látszott, hogy a divatbáb eldobja szűk s neveléses majom öltözetét, vadászkürtöt ragad s belerivall: nó rajta, előre ki a szabad levegőre, hallgatni a természet édes dalosait, gyönyörködni a rét illatos virágain, elandalódni az erdő titkos zúgásán, a folyó moraján, érezni a természet erős viharait, tisztítani a lelket s felrázni magunkat az aluszékony s megnyomorító élvezetekből.

Igy kellett volna! Ha ez történik, elállott volna a természetes ember s az irodalmi forradalom teljes lett volna; új, erős nemzedék jelent volna meg a színpadokon és regények lapjain, mely erős izomzattal üzte volna az erdő vadjait, tág tüdővel szította volna a levegőt s lelkébe fogadta volna a természet harmóniáját; szenvedésében ordított volna, mint a sebezett vad, ontotta volna magából a vért és szenvedélyt s az ember meg egyhez érintkezett volna, a földdel. De ez nem történt. Az ember megmaradt a réginek, csak a salontól a mezőre ment. Előbbi élete összes nyomait megtartotta, izlésének kifejezési módja ugyanaz maradt, csak tárgya változott, Félve jár elfinomult izomzatával az út göröngyein, látszik, hogy sohasem járt mezitláb és magas sarku cipőiben folyton meg megbotlik. Azonban gyönyörködik, a mint ért hozzá, finom keztyűs kézzel nyul a mezei virághoz s szónoklatot vagy bókot mond neki, minőt az elébb még a salonban mondott egyik piperés hölgynek. Egyszóval nagyon finom, de affectált és izetlen s mindegyre elérzékenyül. Nem érti s nem tekinti át a természetet fenségében; hanem kicsiny részletein elandalodik. Verset szaval a fakadó bimbóhoz, a hajnalhoz s azt hisszük, hogy lelke azonnal kiömlik ajkain s a tulvilág felé sohajt, miközben lenézően elítéli az embereket, a társadalmat s beteges érzékenységében a sir felé sohajt; lelke a tulvilágban kalandoz s dagályos mondatokban bőbeszédű reflexióval dicsőíti a pásztori életet, a tehénfejést s azt hiszi,

hogyha csak megizleli is a frissen fejt tejet, egyetlen korty újra teremti tüdőjét s kigyógyítja köszvényét vagy petyhüdt izmaiba új élet száll. Beteges styla aztán átszáll az ifjuságra is, mely már érzelmesnek nevelkedik. Lelke olyan lesz, mint a mimos, érzékeny és alig illehető. Kifordított szemekkel jár és sohajtozik, ha szerelmes; sohajtozik, ha nem szerelmes. De azért a természetesség közel hozza a férfit a nőhöz. Szabadon s illemsértés nélkül ölelkeznek s csókolóznak, mint a pásztor a kedvesével s a kéjelgés ösztöne és heves vágya átrezeg a holdkoros beszéden és a legrealisztikusabb regényben ritkán van több illemsértő, mint egy emilyen szentimentalis regényben. A hős mig bombasztikus tiradákat szaval, titokban ölelkezésre gondol s lasciv hajlamokat mutat s cselekszik is olyanokat.

Dr. Ferenczi Zoltán.

Folyt. köv.

A kolozsmegyei tanítótestület közgyűlése 1885. okt. 29—30 és 31-én.

Első nap.

A várva-várt nap, melyen szeretett biharmegyei karsársainkat körünkben üdvözölhetjük, végre megérkezett.

Október 29-én d. u. 3 óraker tantestületünk tagjainak szép számmal gyűltek össze a nagyutczai II-ik községi népiskola helyiségébe, hol a közgyűlést szokásosan megelőző előértekezlet tartatott.

Az előértekezleten megállapított a közgyűlés tárgysorozata, azon sorrendben, a melyben az lapunk múlt számában közöltetett. Kijelöltetett továbbá a megválasztandó tisztikar, és megállapodás történt az egyleti szakközlönynek jövő évi fenntartása ügyében.

Az előértekezlet befejeztével *Váradai Károly* kir. tanfelügyelő és *Benedek Samu* tantestületünk elnökének vezetése alatt a vasúti indóházhoz vonultak ki egyletünknek mondhatni teljes számmal megjelent tagjai.

1/2 6 óraker robotott be a megálló helyre a kedves vendégeinket hozó vonat. Kiszálló biharmegyei kollégáinkat lelkes éljenzés fogadta, melynek csillapultáival *Benedek Samu* elnök üdvözölte szeretett vendégeinket. Örömet fejezve ki a felett, hogy a biharmegyei népoktatásügy vezérférfiát nagyságos *Sipos Orbán* min. oszt. tanácsos és kir. tanfelügyelő urat, s a derék biharmegyei tantestületnek lelkes tagjait Kolozsvár falai között üdvözölheti. — Ez üdvözölő beszédre nagyságos *Sipos Orbán* tanfelügyelő úr válaszolt, megköszönve a szives fogadtatást.

Ezután elszállásoltuk kedves vendégeinket, kiknek névsora a következő: Nagyságos *Sipos Orbán* min. tanácsos, Biharmegye kir. tanfelügyelője. *Eszényi Sándor* közs. tan. a biharmegyei tantestület elnöke. *Rechtne Bauer Zsófia* felső leányiskolai igazgatónő. *Pinterics Etel*, *Rudy Adél*, *Grail Erzsé* felső leányiskolai tanítónők. *Dr. Toth Mihály* polg. isk. igazgató. *Szeitz Károly*, *Makkai Vincze*, *Réz Mihály*, *Szücs Izsó* polg. isk. tanárok. *Makkai Vinczéné*, *Makkai Gizella*, *Schráder Friderika*, *Papp Emerenczia*, *Tasnádi Róza*, *Aberle Hermína*, *Fülöp Piroška*, *Varga Teréz* közs. isk. tanítónők. *Gábel Jakab*, *Kohn Sámuel*, *Kohn Sámuelné*, *Pfeiffer Ignác* izr. felek. tanítók. — *Kocsis József* ev. ref. lelkész Kis-Szántón. *Rátkay József* közs. tanító, *Rátkay Józsefné* közs. tanítóné, *Istvánffy József* közs. tanító, *Istvánffy Józsefné* közs. tanítóné. *Márkovics Pál* közs. tanító, *Márkovics Pálné*, közs. tanítóné, *Gom-*

Folytatás a mellékleten.

János közs. tanító, *Gombai Jánosné* közs. tanítóné, *Jánosházi János*, *Szmetka György*, *Kovács Károly*, *Irdi Győző*, *Toth Imre*, *Klein Illés* községi tanítók. *Szabó Dénes* és *Toncz Miklós* révi áll. iskolai tanítók.

Este 8 órakor az „Újvilág“ című helyiségben volt a találkozó, hol a kölcsönös bemutatások után az ismerkedési kör helyi vidám hangulatban folyt le. A pohárköszöntők sorát *Benedek Samu*, a kolozsmegyei tantestület elnöke nyitotta meg, éltetve *Sipos Orbán* ö nagyságát, a biharmegyei tankegyület népoktatásügyének vezérfőnökét. *Eszényi Sándor* az uniónak a tantestületekben való megtestesüléséért, a két szomszédos megye tanfőfőinek testvériesüléséért emelte poharát. *Váradi Károly* kir. tanfelügyelő *Eszényi Sándort*, a biharmegyei tantestület elnökét éltette. *Sipos Orbán* Károly kir. tanf. egészségére ivott. *Gábel Jakab* Benedek Samura, *Kovács Károly* a testvériesülés eszményére emelte poharát. *Hamál Ágost* egy igen ügyes humoros toásztban éltette a nőket. *Rieger Imre* *Ritook Zsigmondot*, Nagyvárad iskolaszékének elnökét, *Benedek János* Kocsis József vártói ref. papot, *Váradi Károly* Jánosházi Jánost a biharmegyei tantestület Nestorát, *Rátkay József* *Rieger Imrét*, *Eszényi Sándor* Kozma Józsefet a kolozsvári tanítónépezté igazgatóját éltette. *Dr. Tóth Mihály* a kolozsvári népeztéi gyakorló iskolák tanárait éltette stb. — 12 óra után a társaság eloszlott.

Második nap.

Október 30-án d. e. $\frac{1}{2}$ 9-kor az ev. luth. elemi iskola helyiségébe gyűltek össze úgy a biharmegyei, mint a kolozsmegyei tanító-testület tagjai, honnan 9-órakor testületileg vonultak a városházához, a kitűzött közgyűlési helyiségbe.

$\frac{1}{2}$ 10 órakor vette kezdetét a gyűlés a tanítóképezdei kör a *Hymnus*t adta elő, a már megszokott szabatosságát. A tanítóképezde derék zenetanára *Boér Gergely* méltán példemli elismerésünket fáradhatlan ügybuzgó munkásságáért.

Ezután *Benedek Samu* tantestületi elnök megnyitotta a gyűlést azon tartalmas beszéddel, melyet olvasóink laudálunk homlokán találunk.

Az elnöki megnyitó beszéd után *Fazakas József* kép. tanár, a tantestület nevében örömét fejezi ki a felett, hogy a biharmegyei tantestület tagjait üdvözölheti s indítványa a tantestület e feletti örömét jegyzőkönyvileg is kifejezi.

Felolvástatnak *Ritook Zsigmond* kir. tan. nagyvárad-i iskolaszéki elnök és *Szemes Imre* biharmegyei segédtanfelügyelő levelei, melyekben sajnálatukat fejezve ki a felett, hogy gyűlésünkre meg nem jelenhettek s üdvözlik a kolozsmegyei tantestületet. — A közgyűlés az üdvözlőtel köszönettel fogadja, sajnálattal véve tudomásul, hogy a biharmegyei tantestület eme vezérfőnökét körében nem üdvözölheti.

Benedek János indítványa a közgyűlés *Kápolnai J.* titkárnak jegyzőkönyvi köszönetet szavaz.

Ezután *Váradi Károly* kir. tanfelügyelő adja elő az egyetemi szakközönlöny ügyét, melyet mint az erdélyi részek egyetlen tanügyi szaklapját fentartani szükségesnek tart. Indítványa a közgyűlés kimondja, hogy a lapot továbbra is fentartja, azt kellő anyagi és szellemi támogatásban részesíti, gondoskodik szerkesztő megnyeréséről s az erdélyi szerkesztőnek *Rieger Imre*nek buzgó munkásságáért jegyzőkönyvileg köszönetét fejezi ki.

Ezután *Fazakas József* kép. tanár mutatott be egy térképtartót, melyet *Szekely Dénes* készített, mint használható taneszközt ajánlja a közgyűlés tagjai figyelmébe.

A tárgysorozat rándén a következő bizottságok küldettek ki:

1. A könyv- és irattár megvizsgálására *Kovács Dániel*, *Czuczsa János* és *Gál István*.

2. A tanszertár megvizsgálására *Juhos Márton*, *Zámbo Gáspár* és *Bányai Lajos*.

3. Az egyesületi pénztár megvizsgálására *Benedek János*, *Fekete Antal* és *Szász Sándor*.

4. A Család és Iskola pénztára megvizsgálására *Csorja Károly*, *Mező Dániel* és *Józsa Dániel*.

5. Az Ötvös-alap pénztára megvizsgálására *Gál Sándor*, *Kese József* és *Földes Károly*.

6. Szavazatszedő-bizottságba fölkérettek *Deési László* elnökle alatt: *Fekete János* és *Kolcza János*.

7. A nyilvános tanítások meg szemlélésére a hídvelei II-ik községi iskolához *Bács György*.

A belvárosi ev. ref. leányiskolához *Nagy Zoltán*.

Fazakas József kép. tanár felolvasást tart a népiszkolai kézimunkáról. E nagy tanulmányt irt kitűnő értekezést, melyet lapunkban egész terjedelmében közlünk, feszült figyelemmel hallgatta végig s felolvasónak fáradhatlan munkásságáért jegyzőkönyvileg köszönetét fejezi ki.

Eszényi Sándor a biharmegyei tantestület elnöke üdvözli a közgyűlést, mely üdvözlő beszéd lelkes éljenzéssel fogadtatott.

A szavazatok beadásával a gyűlés déli $\frac{1}{2}$ 1 órakor befejeztetett.

Gyűlés után a biharmegyei tantestület tagjai *Eszényi Sándor* elnök vezetése alatt tisztelegtek *Kolozsmegye* kir. tanfelügyelője, *Váradi Károlynál* és *Benedek Samu* tantestületi elnökénél.

1 óra után az Újvilágban a vendégeink tiszteletére rendezett banquettre gyűltünk össze mintegy 110-en.

Az első pohárköszöntőt *Benedek Samu* elnök mondta Magyarország első tanfőfőjára, *Nagymt. Trefort Ágoston* vall. és közokt. miniszterre. *Fazakas József* *Sipos Orbán* minisz. tanácsos s biharmegyei tanfelügyelőjét élteti. *Váradi Károly* a biharmegyei tantestület elnökét. *Eszényi Sándor* *Váradi Károlyt*, *Tóth M.* a kolozsm. tantestület tagjait, *Jánosházi János* az ifju tanítókat, *Sipos Orbán* Kolozsvár törvényhatóságát, *Rátkay József* a képezdek tanári karát, *Gábel Jakab* ml. *Ferencz József* un. püspököt, mint a kolozsvári iskolaszék elnökét, *Rieger Imre* a kolozsvári tud. egyetem tanárait, mint a kolozsm. tant. tagjait élteti. *Ferencz József* a tanítókat köszönti, *dr. Szász Béla* a tantestületek felvirágzására emeli poharát.

Etéd után az ifjabb tagok rögtönzött táncmulatságot rendeztek, mely este $\frac{1}{2}$ 7-ig tartott, mikor is az egész társaság a színházba vonult, hol a „Stomfai család“ szabatos előadásában gyönyörködött.

Harmadik nap.

Reggel 8 órakor nyilvános tanítást tartott a II-ik községi népiszkolában *Elek Gyula* közs. tanító I-ső osztályban a 4 alapműveletet a 6-os számkörben gyakorolta, a II-ik osztályllyal a szorzást gyakoroltatta 2, 3, és 4-el.

Ugyanezen időben a belvárosi ev. ref. leányiskolában nyilvános tanítást tartott *Vadász Suszanna*, ismertette a IV-ik osztályban a főnévi képzőket. Mindkét tanítás a meg-ejtett bírálat alapján teljesen sikerültnek nyilvánított.

A közgyűlés 10 óra után folytatott a városház tanács-termében.

A tanítóképezde dalköre elénekelve a „Szózatot“, felolvasatott és hitelesített a megelőző nap közgyűlésének jegyzőkönyve. A közgyűlésről elmaradt tagok igazolása elfogadtatott.

Benedek Samu elnök úgy a maga, mint tisztársai nevében leköszön s **Deák József** korelnöksége alatt a szavazatszedő bizottság terjeszti be jelentését, melynek alapján a tantestület jövő évi tisztikara a következőleg alakult meg.

Tisztikar:

Elnök: Benedek Samu.
Alelnök: Rieger Imre.
Titkár: Staudner Gyula.
Jegyzők: Balázs József.
Elek Gyula.

Közpénztárn: Bőjthe László
Caalád-Iskola pénzt.: Nagy Kálmán.
Eötvös pénzt.: Molnár József.
Könyvtárnok: Kolozsvári Albert.
Tanszertárnok: Gazsi József.

Választmány.

Alapítók:

1. Váradi Károly.
2. Szász Domokos.
3. Dr. Jenei Viktor.
4. Benedek Áron.
5. Czirják Albert.

Rendes tagok:

1. Paal Ferencz.
2. Kozma József.
3. Kozma Józsefné.
4. Fazakas József.
5. Dr. Bartók István.
6. Dr. Ferenczi Zoltán.
7. Deák József.
8. Kápolnai József.
9. Benedek József.
10. Sárdi József.
11. Dézsi László.
12. Schvarczel Ádél.
13. Vadas Zsuzsa.
14. Szentgyörgyi Lajos.
15. Váradi Albert.

Ezután a kiküldött bizottságok tettek jelentéseket, még pedig

Kovács Dániel a könyv- és irattárról; **Bányai Lajos** a tanszertárról; **Benedek János** a közpénztárról; **Gál Sándor** az „Eötvös alap“ pénztárról; **Józsa Dániel** a „Csallád és Iskola“ pénztárról; **Bács György** és **Nagy Zoltán** a nyilvános tanításokról.

Ezután **Dr. Ferenczi Zoltán** polg. isk. igazgató olvasta fel azt a kiváló értekezést, melynek közlését lapunk mai számában szintén megkezdjük. Azon nemes élvezetért, melyben felolvasó részesíté a hallgatóságot, köszönetét jegyzőkönyvileg tolmácsolta a közgyűlés.

Az indítványok során **Rieger Imre** adja elő a nagy-szebeni áll. elemi iskolák tanítótestületének Erdély néptanítóhoz intézett s az erdélyrészi magyar közművelődési egyletre vonatkozó nyílt levelét, melyet lapunkban szintén közlünk. Ez ügy részletes tárgyalása a központi választmányra bízott.

Ezután elnök köszönetet szavaz a közgyűlés sikerét előmozdító hatóságoknak és egyeseknek, s kivált a biharmegyei tantestület minden egyes tagjának.

Eszényi Sándor a biharmegyei tantestület nevében köszönetét fejezi ki a kolozsmegyei tantestület vendégszereteteért. Eljötték úgymond, nem hogy a kirándulás kéjében, a poharak csengésében gyönyörködünk, „eljöttünk a magyar kultúra pantheonához porszemekkel járulni, eljöttünk tanulni testvéreinktől.“

A biharmegyei tantestület tagjait estére társvacsorára az elnök meghíva, a gyűlést 12-kor bezárja.

Gyűlés után a kolozsmegyei tantestület tagjai **Rieger Imre** egyl. alelnök vezetése alatt tisztelegtek **Eszényi Sándor** biharmegyei tantestületi elnöknel.

Közli:

R.

Nyílt levél Erdély néptanítóhoz.

Hazánk a századokon át nélkülözött szabadságát, önrendelkezési jogát és nyelvét visszanyerte Legalkotmányosabb királyunk kormánya alatt 1867. óta országunk, a sok csapás daczára, páratlanul halad a fejlődés útjain.

Nem akarunk magunknak hizelegni, midőn nemzetünk életét ily módon vázoljuk. Maga a történelem, ez a részrehajlatlan bíróság állításunk valóságát mellett.

A gyors és szerencsés fejlődés mai állapota daczára, még igen sok feladat megoldása vár reánk. Századok mulasztásait 18 é alatt helyreépíteni nem lehet; betegségeket csak lassan, kellő elővigyázat mellett gyógyíthatunk.

Nemzetünk zöme, hazánk nagy férfiai a békés munkát, a műveltség terjesztését választák fajunk, nemzetünk erősítésének eszközzéül. Ennél szebb, humanusabb, biztosabb eszközt nem is választhattak.

A tudomány hatalom. Szent igazságai elől kitérés nincs. Vagy hozzácsatlakoznak az egyesek, s boldogulnak, vagy kitérnek a csalhatatlan törvények elől, s elmaradnak, vagy vesztülnek szembeszállnak velük. Ez történt egyesekkel és nemzetekkel a történelem tanúsága szerint.

E hármasság állapot okait nem fürkészszük; az ember szellemi képességének és az önérdeknek sokféleségében feltaláljuk. Minő inkább sikerül valakinek a kitérők és ellenszegülők számáraan kevesbitésével a tudomány csalhatatlan igazságait megértve táborát szaporítani: annyival többet tett embertársaiért, hazájáért.

Az ellentétek elenyésztetésére legalkalmasabb, legigazságosabb eszköz a műveltség. Ez az általános jólét megteremtésének eszköze.

A műveltség megállapítása maga is cél, s mint ilyennek, eszközei vannak. Tagadhatatlan, hogy a népiskola, midőn hivatást jelesen oldja meg, közvetlenül a műveltséget emeli, s ezzel együtt jólét eszközévé is válik.

A tanító kötelességeinek határa nem az iskola négy fala. Azt mondhatjuk, hogy a tanítói kötelességeknek határai nincsenek. Nem lehet itt azt mondanunk: ez kötelességem és más semmi. Ugy szintén nem mondhatja a haza bármely magyar polgára, hogy kötelességei csak a hivatalával járó ügyek pontos elvégzésében rejlenek.

Nem!

Mindenki annyit ér, a mennyit a közérdek szolgálatában felmutatni képes. Ennél egy hajszálnival sem többet.

Mi a tanítói általában a honpolgári kötelességekről ilyen meggyőződésben vagyunk, s merjük mondani, hogy hazánk tanítóinak s polgárainak nagy többsége ugyan így gondolkozik.

A kötelességeknek ily irányu felfogása tette lehetővé nemzetünk gyors emelkedését. Haladjunk tovább is ily úton; a siker elmaradhatatlan.

(Folyt. köv.)

— Olvasóinkhoz. Lapunk jelen számából, a tantestületi közgyűlésre vonatkozó közlemények miatt, a szokott rovatok kimaradtak, kárpótoljuk különben t. olvasóinkat érdekes tartalmu 1 1/4 ív melléklettel. A szerkesztőség.

TARTALOM: Elnöki megnyitó beszéd. **Benedek Samu**. — A népiskolai kézimunka. **Fazakas József**. — Titkári jelentés. **Kápolnai József**. — Kolozsvár népoktatási intézetei. **R. I.** — Adalékok Fái András nevelői munkásságához. **Dr. Ferenczi Zoltán**. — A kolozsmegyei tanítótestület közgyűlése 1885. okt. 29--30 és 31-én. **R.** — Nyílt levél Erdély néptanítóhoz.